Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Тошкент ҳақиқати

РЎЗНОМА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ҚЎМИТАСИ, ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ БОШ НАШРИ

● № 107 (10.103). ● 1991 йил 6 июнь ● пайшанба ● Баҳоси 8 тийин.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросида

КПСС Марказий Комитети билан Марказий Назорат комиссиясининг 1991 йил апрелидаги қўшма пленуми топшириғига мувофиқ Сиёсий бюро «Коммунистларнинг халқ депутатлари советларидаги иши тўғрисида» қарор қабул қилди.

Унда таъкидланадики, совет жамиятини ислоҳ қилиш, демократияни қарор топтириш ва халқ депутатлари советларини янгилаш жараёни қийинчилик билан ва зиддиятли бормоқда. Советлар қизғин сиёсий кураш майдони бўлиб қолди. Мамлакатнинг бир қанча минтақаларида советларни тугатишнинг бевосита хавфи пайдо бўлди.

Бундай вазиятда партиянинг марказий идоралари, кўпгина партия комитетлари ва ташкилотлари фаол сиёсий ишга тайёр эмасликлари маълум бўлиб қолди, улар вужудга келаётган муаммоларни ҳал этишга доир амалий ҳаракатларда кечикиб қолмоқдалар.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси иттифоқдош жумҳуриятлар Компартиялари Марказий комитетларининг, республика, ўлка, вилоят партия комитетларининг диққат-эътиборини КПСС XXVIII съездининг сиёсий тизмани янгилаш ва халқ ҳокимияти идоралари сифатида советларни қатъиян мустаҳкамлашга қаратилган асосий йўлини бундан буён ҳам ўтказиш зарурлигига қаратди. Халқ депутатлари советлари тарихан ўзини оқлади ва унинг имкониятлари ҳали тугагани йўқ. Афкор оммага тиқиштирилаётган «советларни тугатиш» ғояси амалда меҳнаткашларнинг кенг табақаларини: ишчиларни, деҳқонларни, зиёлиларни ҳокимиятдан четлаштиришни билдиради.

Партия ташкилотларининг вазифаси янги шароитда кўпчилик манфаатларини кўзлаб ҳокимиятни самарали амалга ошира оладиган, жойларда меъёрларни белгилаш ва ижро ишларини уйғун равишда бирлаштира оладиган, ўзининг назорат қилиш вазифаларини тўла-тўкис амалга ошира оладиган советларнинг қарор топишига ҳар томонлама ёрдам беришдан иборат. Советларнинг ҳуқуқий ва моддий-молиявий базасини мустаҳкамлаш учун курашмоқ керак.

Қарорда мамлакатда таркиб топган совет ваколатли демократияси тузилмасини Президент ҳокимияти муассасалари билан бирлаштирадиган яхлит давлат ҳокимият тизмасини барпо этиш юзасидан амалга оширилаётган йўл қўллаб-қувватланган. Айни вақтда бунда ваколатли олий органларнинг ҳам Вазирлар Маҳкамаси, ҳам СССР Президенти фаолиятини назорат қилишдаги етарли ваколатлари сақлаб қолиниши лозимлиги таъкидланган.

Сиёсий бюро КПСС СССР Конституцияси ва қонунлари доирасида давлат ҳокимияти ва бошқаруви идораларини тузишда фаолроқ иштирок этиши, давлатнинг ички ва ташқи сиёсатига кўпроқ таъсир ўтказиши лозим деб ҳисоблайди. Иттифоқдош жумҳуриятлар Компартиялари Марказий Комитетларининг, партия комитетлари ва ташкилотларининг вазифаси съездларда, конференцияларда, пленумларда кўпчилик бамаслаҳат жамият турмушининг энг муҳим масалалари юзасидан сиёсий йўлни ишлаб чиқишдан, давлат ва хўжалик идораларидаги ўз вакиллари орқали шу йўлни ҳимоя қилишдан, амалий ишларда шу йўлни ўтказишдан иборат.

Партия комитетлари ва ташкилотларига, коммунистларга парламент фаолиятини КПСС сиёсий вазифаларини амалга оширишнинг муҳим шаклларидан бири деб қараб, бу фаолият усулларини қатъият билан ўзлаштириш тавсия этилди. Депутат коммунистларнинг аҳоли кундалик ҳаётининг энг муҳим муаммоларини самарали ҳал қилиши асосий вазифа қилиб қўйилмоғи керак.

Қарорда таъкидланадики, депутат коммунистларни жипслаштиришда, уларнинг Советлардаги бошқа депутатлар фракциялари билан ҳамкорлик қилишида партия гуруҳларининг алоҳида аҳамияти бор. Шу муносабат билан уюшқоқлик, интизом ва масъулиятни мустаҳкамлаш таклиф этилди, бусиз партия гуруҳлари мавҳум бўлиб қолаверади ва ўз имкониятларини рўёбга чиқаришга қодир бўлмайди.

Иттифоқдош жумҳуриятлар Компартияларининг Марказий Комитетларига, партия комитетларига, бошланғич партия ташкилотларига коммунист депутатлар билан мустаҳкам алоқа ўрнатиш, уларни доимий ёрдам, маслаҳат ва мадад олиши мумкин бўлган таянч нуқтасига айлантириш тавсия этилди. Коммунист депутатларни сайлаб қўйиладиган партия органларига кўрсатиш, партия комитетлари билан коммунистлар гуруҳларининг қўшма мажлисларини ўтказиш, коммунистларнинг советлардаги иши тўғрисида партия ташкилотларини ва меҳнат жамоаларини мунтазам хабардор қилиб боришни амалда қўлланиш мақсадга мувофиқдир. Депутатлар — КПСС аъзоларини ва коммунистлар билан ҳамкорлик қилаётган партиясизларни ўқитиш учун ғоявий-назарий тайёргарлик тизмасидан тўла фойдаланилсин.

Сиёсий бюро иттифоқдош жумҳуриятлар Компартиялари Марказий Комитетларига, жумҳурият, ўлка, вилоят партия комитетларига партия гуруҳлари, коммунист депутатлар орқали ССР Иттифоқи ва жумҳуриятларнинг ваколатли идораларида қонун лойиҳаларини таклиф этиш фаолиятини кучайтириш тавсия қилинди.

КПСС илмий ва ўқув юртларига давлат қурилиши ва партиянинг парламент фаолияти соҳасида илмий тадқиқот ишларини авж олдиришга, шунингдек советлардаги коммунистларнинг иши масалалари билан бевосита шуғулланаётган партия ходимлари ўқувини ташкил этишга доир аниқ топшириқлар берилди.

КПСС оммавий ахборот воситаларига советларнинг, партия гуруҳларининг (коммунистлар фракцияларининг) иш тажрибасини чуқурроқ таҳлил этиш, холисона ва ҳар томонлама ёритиш, сиёсий баҳслардан ўзини четга олмаслик, масъулиятсиз ҳуружларга, айрим депутатларга қарши маънавий террор фактларига тегишлича жавоб қайтариш таклиф этилди.

ҒЎЗА КУН САНАЙДИ

АГАР эътибор берган бўлсангиз, кейинги пайтларда рўзномамизда пахтакорлар ҳақида камроқ ёзадиган бўлиб қолдик. Бу соҳа кишилари ўз ишларини яхши билишади, пахтачилик изга тушиб олган деган мулоҳаза билан озиқ-овқат муаммоси билан боғлиқ бўлган масалаларни кўпроқ ёритишга жазм этганмиз. Бу бир жиҳатдан тўғри, лекин нима бўлганда ҳам пахтакорлар кечани кеча, кундузни кундуз демай меҳнат қилишяпти-ку! Уларга ҳам бу йилги шароитда осон бўлмаяпти. Кўп йиллик тажрибалардан маълумки, агар об-ҳаво рисоладагидек келганида узоғи билан 10—12 июнда ғўза гул кўрсатарди. Ҳозир эса бундан дарак йўқ. Гул кўрсатиш бир ҳафта-ўн кунга кечикадиганга ўхшайди.

Умуман олганда, пахта далаларида аҳвол қандай? Бизга маълумот беришларига қараганда 123 минг 800 гектар майдондаги ғўза ниҳоллари ҳозирги кунга қадар 2,7 марта культивация қилинди, бир марта озиқлантирилди, талабига қараб сув қуйилмоқда. Далаларда 2100 дан ортиқ культиватор ишлаётир. Деярли барча майдонлардаги ғўза ёппасига шоналай бошлаган. Кўпгина районлар ва хўжаликлар ғанимат кунларнинг қадрига етиб об-ҳаво шароити, ғўзанинг ҳолатига қараб ғўза парваришини кун сайин кучайтирмоқдалар. Бу жиҳатдан Ўрта Чирчиқ районидаги «Коммунизм», Карл Маркс номли, Оққўрғон районидаги Сегизбоев номли, «Ленинизм» жамоа ва шўро хўжаликларида олиб борилаётган ишлар диққатга сазовордир.

Лекин ҳамма ерда ҳам аҳвол қониқарли деб бўлмайди. Айрим районлар ғўзани озиқлантиришда фурсатни бой бермоқдалар, орқада қолмоқдалар. Бу муҳим тадбир айниқса, Бекобод районида кеч бошланди. Ҳамма чораларни кўриб ишни тезлаштириш керак. Ўт босган майдонлар бор. Бу ҳол, айниқса, Коммунистик, Бўка, Янгийўл районларида кўпроқ кўзга ташланади.

Ҳозирги кунда ҳар бир кун ғанимат. Ғўза кун санамоқда, демак, у ўзига керакли озуқани, сувни вақтида олганидагина яхши ривожланади, тезроқ ҳосилга киради. Буни унутмаслик керак. Сир эмас, кўпгина хўжаликлар деҳқонлари пилла билан «овора» бўлиб кетиб пахтачиликдаги айрим ишлар ўлда-жўлда бўла бошлаган эди. Мана энди пилла мавсуми ҳам якунланмоқда. Ҳамма куч, техника воситалари ғўза парваришига сафарбар этмасак об-ҳаво қийинчиликлари билан боғлиқ муаммоларни ҳал этиш анча мураккаблашиб бораверади.

ДАЛА ИШЛАРИ КУНДАЛИГИ

Ҳозирги кунда ҳамма ерда эгат очиб биринчи сувга тайёргарлик кўриш ва бу ишни ғоят сифатли ўтказиш муҳим тадбир ҳисобланади.

Ёз кунлари бошланиб ҳаво ҳарорати кўтарилгандан деҳқонлар ана энди ишимиз анча юришади, деб хурсанд бўлишган эди. Лекин ҳаводан барибир булут аримай қолди. Дим бўляпти. Бу ҳол қишлоқ хўжалик зараркунандалари айниқса, шира, трипс, ўргимчак кананинг кўпайишига қулай шароит яратмоқда. Агар тезлик билан ҳашоратга қарши кураш кучайтирилмаса аҳвол янада мураккаблашиши мумкин. Шунинг учун ҳамма ерда назоратчилар ишини жонлантириш талаб этилади. Ҳашорат тушган далалар дарҳол аниқланиб, у ерга оқ байроқлар тикиб қўйилса — бу ҳар бир деҳқонни, айниқса, мутахассисларни хушёрликка чақиради. Илғор хўжаликлар шундай қилмоқдалар ва тезкорлик билан ҳашорат тушган далаларга дори сепиб унинг тарқалишига йўл қўймаяптилар. Бу жиҳатдан Коммунистик районидаги Свердлов номли колхоз мутахассисларидан ўрнак олса арзийди. Аввало шуни айтиш керакки, бу ерда ҳашоратга дори сепишда кўпроқ ПГС механизмидан фойдаланилмоқда. Чунки бу механизмда дори сепилганда препарат кўпроқ ҳашорат билан зарарланган ғўзаларнинг ўзига таъсир қилади. Колхоз мутахассислари бу билан ҳам қаноатланмай ўзлари шу механизмни такомиллаштириб янги мослама яратдилар. Бу мосламадан фойдаланиш эса яна ҳам юқори самара бераётир.

Кўзда уйилажак ҳосилга шу кунларда замин яратилмоқда. Ҳосилнинг баракаси, чўғи эса деҳқонларнинг айни кунлардаги долзарб ишларни ўз вақтида ва сифатли амалга оширишларига боғлиқ.

Ҳамиша ваъдани бажариб, аҳдларининг уддасидан чиқиб келган пахтакорларимиз бу йилги мураккаб вазиятдан ҳам муваффақиятли чиқиб кетиш учун бор тажрибаларини ишга соладилар деб умид қиламиз.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ БЎЛИМИ.

ПИЛЛА ТОПШИРИШ ҚАНДАЙ БОРМОҚДА?

МАРРАГА ЕТГАНЛАР

ОРЖОНИКИДЗЕ. Дастлабки кунларданоқ қурт боқиш ва барг тақсимотида иш қатъий интизом асосида ташкил этилди. Шунинг учун ҳам қуртлар тўйдириб боқилди. Мўлжалдаги ҳосил етилди. Ҳозиргача режадаги 57 тонна ўрнига 61 тоннага яқин хом ашё топширилди.

«Маданият», «Қизил Ўзбекистон», «Октябрь» колхозларининг пиллакорлари маррага биринчилар қаторида етиб келган эдилар. Улар қўшимча маҳсулот топширишда ҳам пешқадам бўлмоқдалар.

ОҚҚЎРҒОН. Пиллакорлар бу йилги мавсум қийинчилигини тажрибалари, маҳоратларини ишга солиб енгдилар. Ҳозиргача кумуш тола хирмони 160 тоннадан ортиб кетди. Бу режадагидан 10 тонна кўпдир. «Озод» колхози 10 тоннадан кўп, Куйбишев номли колхоз 16 тоннадан ортиқ хом ашё топширди.

БЕКОБОД. Бу район пиллакорларининг умумпилла хирмонига қўшган ҳиссаси, айниқса, салмоқлидир. Илғорларнинг ғайрати туфайли ҳар қути қурт уруғидан мўлжалдагидан ортиқ ҳосил олинмоқда. Куни кеча дастлабки ҳисоб-китоб қилиб кўрилди. Район бўйича бош пиллахонага етказиб берилган қимматбаҳо хом ашё 204 тоннадан ортиқ чиқди. Навоий номли колхоз энг кўп пилла топширди. 31 минг тоннадан ортиқ пилланинг кўп қисми биринчи навларга қабул қилинди.

Вилоятимиздаги бошқа районлар ҳам бирин-кетин маррага яқинлашмоқда.

М. С. ГОРБАЧЕВ ОСЛОГА ЖЎНАБ КЕТДИ

СССР Президенти М. С. Горбачев 5 июнь куни Москвадан Ослога жўнаб кетди. У Норвегия пойтахтида Нобель тинчлик мукофоти лауреати сифатида анъанавий лекция ўқийди. Маълумки, бу юксак халқаро мукофот унга тинчлик ишига қўшган жуда катта ҳиссаси учун 1990 йилда берилган эди.

Айни пайтда бу СССР Президентининг Норвегияга амалий ташрифи бўлиб, шу ташриф доирасида олий даражада Совет — Норвегия учрашуви бўлади.

М. С. Горбачевнинг Норвегияга ташрифи тугагандан сўнг у қисқача амалий ташриф билан Швецияга ўтади.

Внуково аэропортида СССР Президентини СССР вице-президенти Г. И. Янаев, СССР Олий Кенгашининг раиси А. И. Лукьянов, СССР Бош вазири В. С. Павлов, КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари В. А. Ивашко, Хавфсизлик кенгашининг аъзолари, бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар.

(ТАСС).

М. С. ГОРБАЧЕВ НОРВЕГИЯГА КЕЛДИ

ОСЛО, 5 июнь. (ТАСС махсус мухбирлари). СССР Президенти Михаил Горбачев бугун Норвегияга ташриф буюрди. У 1990 йилги Нобель тинчлик мукофоти лауреати сифатида анъанавий лекция ўқийди, лекция ўқиш Нобель мукофоти маросимининг таркибий қисмидир. Ташриф режаларида Норвегия бош вазири Гру Харлем Брундтланд билан музокаралар олиб бориш, қирол Харальд V ҳузурида бўлиш кўзда тутилган.

Халқаро Форнебю аэропортида СССР Президентини Гру Харлем Брундтланд, Норвегия Нобель комитетининг раиси Франсис Сейерстед, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

Давлат билан диннинг ўзаро муносабатлари, виждон эркинлиги қоидаларини амалга ошириш масалаларига нисбатан янгича ёндашувларга мувофиқ, мусулмонларнинг жуда катта аҳамиятга молик расмларидан бири — ҳаж сафарини ташкил этишга кўмаклашиш тўғрисидаги фуқароларнинг кўпдан-кўп илтимосларини эътиборга олиб, Ўзбекистон ССР Президенти, Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И. А. Каримов Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармасининг таклифига биноан диндорларнинг катта гуруҳини зиёратчилар сифатида 1991 йилнинг 12 июнидан 30 июнигача Саудия Арабистонига юбориш тўғрисидаги фармойишини имзолади.

Қабул қилинган ҳужжатда бир қанча жумҳурият вазирликлари ва идоралари олдига зиёратни яхши уюштириш, одамларнинг хавфсизлиги ва саломатлигини таъминлаш мақсадини кўзловчи вазифалар қўйилган.

Фуқаро авиацияси Ўзбекистон бошқармасига зиёратчиларни уларнинг шахсий маблағлари ҳисобидан ташишни ташкил этиш топширилди. Ички ва Ташқи ишлар вазирликларига, жумҳурият божхонасига улар кетиши учун тегишли ҳужжатларни расмийлаштириш таклиф этилди.

Соғлиқни сақлаш вазирлигига зиёратчиларга тиббий хизмат кўрсатишни таъминлаш учун зарур дори-дармонлар ажратиш, мусулмонлар диний бошқармаси билан биргаликда уларни кузатиб борувчи малакали шифокорларни Саудия Арабистонига юбориш топширилди.

Тошкент шаҳар ижроия комитети олдига Саудия Арабистонига жўнаб кетишдан олдин ва у ердан қайтиб келгандан сўнг зиёратчилар гуруҳини жойлаштириш, уларга транспорт хизмати кўрсатиш масалаларини ҳал этиш вазифаси қўйилди.

Ҳужжатда Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгашига, вилоят ижроия комитетларига зиёратга яхши тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ масалалар юзасидан ҳам топшириқлар берилган.

Муҳарририятга хатлар

МАСЪУЛИЯТ ВА ИЖРО

МАЪЛУМКИ, ўзбек тилига давлат мақоми берилганига ҳам икки йил бўлаяпти. Қонун қабул қилингандан кейин кўп корхона ва ташкилотларда ўзбек тилини ўрганиш курслари ташкил этилганди. Лекин кўп жойларда бу ташаббусга масъулиятсизлик билан қаралмоқда.

Муштарий К. Абдураззоқов ва муаллиф Д. Саидов ёзганларидек, ўзбек тилини ўрганиш ва бу тилда иш юритиш амалиётига панжа орасидан қаралмоқда. Мен ҳам бир таклиф киритмоқчиман: Корхона ва ташкилотларга мухбирлар ташриф буюриб, тил тўғрисидаги Қонун қандай бажарилаётгани ҳақида эшиттиришлар, кўрсатувлар ташкил қилсалар, рўзномаларда чиқишлар қилиб турсалар. Лоқайдлар танқид қилиниб, давлат тилини сидқидилдан ўрганаётган ва унда иш юритаётган корхоналар фаолияти ҳам ёритилса. «Давлат тили тўғрисидаги Қонун амалда» рукнидаги мақолалар асосан ўзбек тилидаги нашрларда берилаяпти. Ўзбекча матбуот нашрларини рус тилида сўзлашувчи аҳоли деярли ўқимайди, шунинг учун тил ҳақидаги Қонунни амалга ошириш масаласи бўйича материаллар рус тилида ҳам чоп этилса, рус тилида корхона ва идоралардан у ерда ўзбек тили қандай ўрганилаётгани тўғрисида эшиттириш ва кўрсатувлар тайёрланса.

Абдурасул ҲАКИМОВ,
хизматчи.

БИЗ БЕГОНАМИЗМИ?

Ҳурматли «Тошкент ҳақиқати» ходимлари. Бугун яна сизларга ёзишга киришдим. Аниқроғи, рўзномага доимо хат-хабарлар юбориб турардим. Буниси эса бир арзнома ўрнида.

Гап шундаки, мен 20 йилдан бери ўқитувчилик қиламан. Мусиқа мактабида қишлоқ фарзандларига сабоқ бераман. Яқинда ўқитувчилар соати қисқартирилди, кўплаб имтиёзлар берилиши айтилди. Биз эса маданият вазирлигига қараймиз. Аввалги ва кейинги қонуний ёрдамлардан эса бенасибмиз.

Яқинда бизларни ҳам маориф вазирлигига ўтказишади, деб эшитдим. Лекин бу иш ҳали амалга ошганича йўқ. Ойлик маошимиз ўша-ўша. Аслида бизга ўқувчилар 1 йилга 30 сўм бадал пули тўлайди. Баъзи шароити оғир, ночорроқ оилалар тўлай олмайди, уларнинг ўрнига ўзимиз тўлаб юборган пайтларимиз ҳам бўлган. Эшитишимча, мана шу бадал ҳам сентябрдан оширилармиш. Менимча, бу ноинсофлик бўлади. Агар имкони бўлса, қишлоқ болаларидан умуман бадал олмаслик керак, деб ўйлайман.

Биз — ўқитувчиларга эса ҳеч қандай ёрдам йўқ. Ахир меҳнат дафтарчамизга ўқитувчи, деб ёзилган-ку. Бизда ҳали ҳам бир ставка кичик синфларда 24 соатни, катталарда эса 18 соатни ташкил этади. Бу ҳолат давом этаверса шаҳар мусиқа ўқитувчилари у ёқда турсин, қишлоқдагилар ҳам ишдан кетиб қолиши мумкин.

Ўрта таълим мактаби ўқитувчилари бизга нисбатан анчагина ортиқроқ маош олишади, бунинг устига анчагина имтиёзлардан фойдаланишади. Нима учун бизлар эътибордан четда қоляпмиз? Нима, биз бегонамизми?

Н. ЗОЙИРОВ,
Оржоникидзе райони.

МАХФИЙ ЭДИ, ЭНДИ БОЗОРГА ЧИҚМОҚДА

Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасида «Мудофаа тармоқларининг илғор технологияси — халқ хўжалигига» кўргазма-семинари иш бошлади. Москва авиация техникаси илмгоҳи билан СССР Граждан авиацияси вазирлиги ишлаб чиқариш ташкилоти бу ерда ўз ишланмаларини намойиш қилмоқда. Янгиликларни ҳар қандай корхона сотиб олиши мумкин. Иқтисодий ва илмий-техникавий тарғибот жумҳурият уйи кўргазма ташкилотчиси бўлди.

— Шу вақтга қадар мудофаа илмгоҳлари халқ хўжалиги учун беркитиб қўйилган эди, — дейди тарғибот уйининг директори Х. Қурбонов. — Дастлабки куннинг ўзи соф «фуқаро» тармоқлари учун қизиқарли бўлган жуда кўп технологиялар мавжудлигини кўрсатди.

Кўргазма 7 июнгача давом этади. Уни очиш маросимида Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси Раисининг ўринбосари Р. Р. Ражабов қатнашди.

(ЎзТАГ).

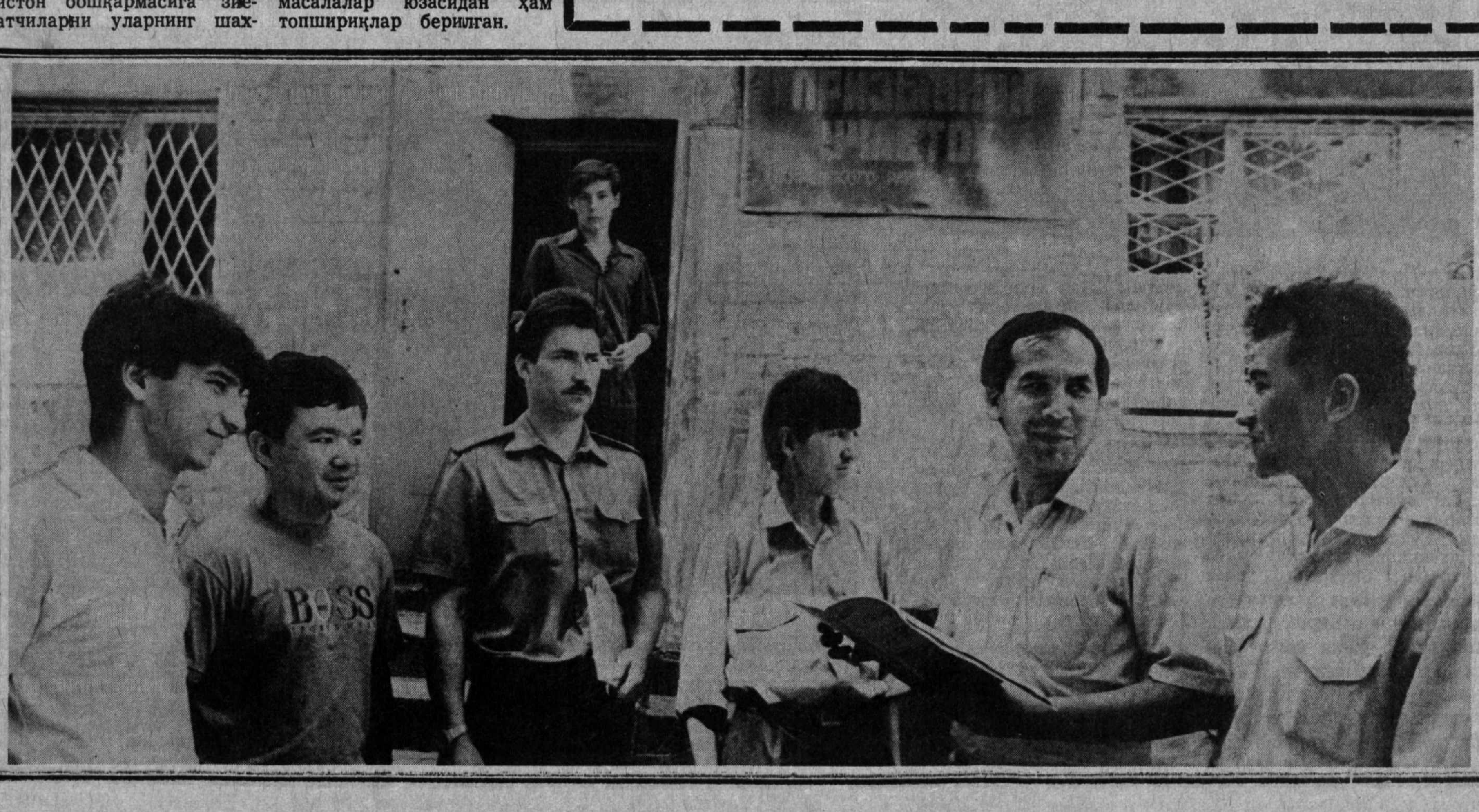

ЙИГИТЛАРИМИЗ АСКАРЛИККА ОТЛАНИШЯПТИ

БУГУН ЗИЁФАТ БЕРИЛАДИ

Суратчимиз Абдувоҳид ТЎРАЕВ ушбу суратни кеча пойтахтдаги Киров район ҳарбий комиссариатининг чақириш участкасидан олиб қайтди. Муҳарририятдан унга йигитлик бурчини ўташ учун Совет Армияси сафига жўнаётган ёшларни суратга тушириб келиш топширилганди. Ушбу суратдагиларни биз бир кўришда хизматга кетаётганларга ўхшатмадик. Чунки чақирув участкасига бўлажак аскарлар сочлари бир хилда таги билан олинган ҳолда келардилар. (Ўнгдан иккинчи чақирув комиссиясининг раиси Маъруф Усмонов). Бироқ айнан ана шу йигитларникида бугун зиёфат берилади. Энг яқин дўстлар, синфдошлар ва қариндош-уруғлар ой бориб омон қайтишларини тилайдилар. Соч масаласига келганда эса ҳозир қоида сал бошқачароқ. Соч ҳарбий қисмга келиб тушгандан сўнггина олинади.

Авваллари биринчи мактуб келгунча ота-оналарнинг уйқусида ҳаловат бўлмасди. Бироқ жумҳуриятимиз ҳукумати сўнгги пайтда улар хотиржам бўлишлари учун бир қанча тадбирларни амалга оширди. Совет Армияси раҳбарлари билан ўзаро ҳамкорлик шартномаларига имзо қўйилди.

Аброр ХЎЖА.

ЎЗБЕКИСТОН ВА ҚИРҒИЗИСТОН:

ЗАМИНИ ВА ТАҚДИРИ ТУТАШ ХАЛҚЛАР

Ўрта Осиё заминида қуёши, суви, ери, тарихи бир халқлар азалдан оға-ини, қудаанда, қондош-эгизак бўлиб яшашган. Давр бўронлари, тақдир тўфонлари ҳам улар ўртасидаги биродарликка раҳна сололмаган.

Ўзбек, тожик, қирғиз, қозоқ, туркман элларининг тақдири, тарихи уйғунлашиб кетган. Эндиликда XXI аср бўсағасида бу халқлар ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик янада улуғвор ва долзарб аҳамият касб этади. 1991 йил март ойида Ўш шаҳрида Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳурияти билан Қирғизистон жумҳурияти ўртасида имзоланган дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги Шартнома асрий қардошликнинг тадрижий давоми, унинг янги чўққисидир.

Ушбу саҳифада ўзбек ва қирғиз халқлари дўстлигининг тарих синовидан ўтган айрим лавҳалар билан танишасиз.

ОЛОЙ МАЛИКАСИ

Тарихда шундай шахслар борки, улар ўз фаолиятлари билан турли халқларнинг бирдек ардоқли қаҳрамонларига айланган. Тўмарис, Широқ, Спитамен, Алпомиш, Манас, Гўрўғли ва бошқалар шулар жумласидандир. Ўзбек, қирғиз, тожик, туркман каби Ўрта Осиё халқлари ўз эркозодликлари йўлида курашган жасур йигит-қизларини қўшиқ-ўланларда, достону ривоятларда куйлаб-улуғлаб номларини абадиятга дахлдор этганлар.

Олой маликаси номи остида довруғ қозонган Қурбонжон Мамат қизи ана шундай символардан.

Ўзбек ва қирғиз халқларининг миллий-озодлик кураши тарихига порлоқ саҳифалар битган бу аёл икки қон-қардош элнинг чинакам Барчиной-Гулойимидир.

Бу йил унинг 180 йиллик таваллуди нишонланади. 1811 йили Ўш шаҳрининг шарқ томонида жойлашган Моди қишлоғида чўпон оиласида дунёга келган Қурбонжон табиатан гўзал ва оқила бўлган. Ёшлигиданоқ мустақил табиати, темир иродаси ва тадбиркорлиги билан ҳамқишлоқларини ҳайратга солган. Андижон ҳокими Олимбек назарига тушган Қурбонжон унинг рафиқасига айланади.

1833 йили Олимбек уни Қўқон саройига олиб келиб малика Нодирабегимга таништиради. Қўқон лашкарининг зарбдор кучи бўлмиш Фарғона навкарларининг таниқли саркардаси Олимбек саройда катта обрў-ҳурматга эга бўлгани учун унинг рафиқасига ҳам катта иззат-икром кўрсатилади.

Қурбонжон машҳур шоира Нодирабегим ҳузурида шоирлар мушоиралари, аҳли илм соҳибларининг ўзаро суҳбатларида ўзи учун янги дунё очади.

У Қўқон хони, унинг амалдорлари, сарой ҳаётини яқиндан кўрди, ўрганди. Машҳур ўзбек шоиралари Нодирабегим, Увайсий ва бошқаларнинг таъсирида Қурбонжон дунёқараши шаклланди.

Аёл ожиза эмас. У ҳам курашчи, жангчи, сиёсатчи бўлиши керак. Бу алғов-далғов замона талаби шундай. Зеҳнли ва тиришқоқ бу қирғиз аёли ҳусн-жамолдагина эмас, балки ақл-идроки билан ҳам Қўқон хони саройида эътибор қозонди.

Эри Олимбек каби у от чопиш, ўқ отиш, қиличбозлик соҳасида йигитларни ҳайратда қолдирди. Қурбонжон Андижонни идора этиш ишларида эрига яқин кўмакдош бўлди.

Жасур Олимбек рафиқасининг заковатига тан бериб кўп масалаларда у билан кенгашадиган, кўпинча эса унинг измы билан иш юритадиган бўлди. Орадан йиллар ўтди. Қўқонда тахт ўзгаришлари бўлиб хонлар кетидан хонлар алмашди. Қурбонжон тўрт ўғилнинг онаси бўлди.

Андижон ҳукмдори гўзал, оқила ва жасур хотинига доимо ҳурмат билан қаради. У вилоятни ўз ҳолича тасарруф этар, хонлар эса унинг ишларига аралашишдан ҳайиқишган. Қўқон хони Маллахон сўнгги вақтларда Андижон бекига ўчакишиб қарай бошлади. Буни сезган Олимбек маслакдошлари билан тил бириктириб 1862 йилда Ўрдага бостириб кирди. Ўз қўли билан Маллахонни бўғизлади Тахтга Шомуродни ўтқазиб Андижонга қайтди. «Уч кун хон бўлсам бу дунёдан беармон кетардим» деб орзу қилган Шомуродхон мақсадига эришди. Уч кун эмас, балки етти кун подшолик қилди.

Тож-тахт унга ҳам вафо қилмади. Шомуродни фитначилар Ўрдада сўйиб кетишди.

1863 йили эса Олимбек ҳам ғанимлар фитнасининг қурбони бўлди. Гўзал тожик канизаги шароб ўрнида тутган заҳардан бекнинг ҳаёт шами сўнди.

Тул қолган Қурбонжон эри ўрнида ҳоким бўлиб қолди. Қон, фитна, макр, фисқу-фасод уяси бўлмиш киборлар дунёсидан кўнгли қолган аёл фарзандлари билан она юртига қайтди. Олойликлар маликасига айланди. Еттисувдан, ҳатто Хитой чегарасидан ҳам қирғизлар унинг олдига келиб маслаҳат қиладиган бўлишди. Бухоро амири Музаффар зодагонлардек нозик муомала, ўрни келса саркардадек чуқур мулоҳаза ва дадиллик, сиёсатчига хос эҳтиёткорликни у билан Ўшда учрашганида сезди. У Олой маликасини ўзига иттифоқчи қилиш фикрига тушди.

— Биз сизга додхоҳ ёрлиғини туҳфа этурмиз, — деди амир суҳбат якунида, — иншоолло, сиздек жасур муслима музаффар ислом байроғини дадил кўтарадурсиз.

Сарой амалдорлари, шайхулислом, қозикалон ва бошқа уламолар ҳайрат ила ёқа ушлашди. Заифага додхоҳ мартабаси бериш мумкинми? Шариатда борми шунга ибрат воқеа? Шариатпаноҳ дини ислом маркази Бухоро ҳукмдорининг ўзи наҳот бу ишга имзо чекса? Мусулмон оламида қандай шов-шув кўтариладн?

— Жаноб олийнинг амри вожиб, — деди Китоб вилояти ҳокими Жўрабек.

— Одил гап, — уни қувватлади Шаҳрисабз беги Бобобек.

Сарой аҳли бирин-кетин амирга ҳамду санолар ўқий бошлашди. Ахир подшонинг амри вожиб. Қўқон тахтини эгаллаган Худоёрхон эса бутун Олой водийсига Қурбонжон додхоҳ ҳоким қилиб тайинлангани ҳақидаги фармонга муҳр босди. Шундай қилиб, 1865 йилда Бухоро амири билан Қўқон хони тарихда биринчи марта аёл кишига саркарда унвонини беришди.

Қўқон хони зулми ва беҳисоб солиқларидан безор халқ 1873 йили қўзғолон кўтарганда Қурбонжон додхоҳ фарзандлари Абдуллабек, Маҳмудбек, Ҳасан ва Ботир ҳам унда иштирок этишади. Худоёрхон қўзғолончилардан енгилиб танг аҳволга тушганида рус генерали Кауфмандан ёрдам сўрайди. Бухоро, Хива хонликларини ўзига бўйсундириб, энди Фарғонага кўз тиккан Кауфман бундан фойдаланиб Қўқонни забт этишга истеъдодли саркардаси М. Д. Скобелевни юборади. Генерал Скобелев қўшинларига қарши жангларда Қурбонжон додхоҳ ва унинг тўнғич ўғли Абдуллабек жасорат кўрсатади. Ўзбек, қирғиз йигитлари улар бошчилигида босқинчиларга кўп талофат етказишади. Бу ҳақида Туркистон генерал-губернатори фон Кауфман шундай ёзган эди.

— Руслар ҳали Ўрта Осиёда ҳеч қачон бундай узоқ ва қаттиқ қаршиликка дуч келмаган эдилар. Биз биринчи марта матонатли жангчилар билан тўқнашдик ва маҳаллий хонликлар ҳукмдорларига нисбатан аҳолига қарши курашиш нақадар мушкул эканлигини ҳис этдик.

Иш шу даражага бориб етдики, машҳур генерал Михаил Скобелев олойликлар қаршилигини енга олмаслигига кўзи етиб шахсан уларнинг маликаси Қурбонжон додхоҳ билан музокара юритишга мажбур бўлди. Ўзаро қонли урушни тўхтатиш ҳақидаги музокаралардан сўнг Скобелев ўз қўли билан Қурбонжон додхоҳнинг елкасига зарбоф тўн ёпди. Рус қўмондонлиги уни генерал сифатида тан олди.

Ўзбек ва қирғиз йигитларининг жанговарлигига қойил қолган рус офицери — ўлкашунос К. Абаза шундай ёзган эди:

— Биз, дейишади қирғизлар, Чингизхон билан дунёнинг ярмисини эгаллаганлар авлодимиз. Бизларга на[illegible]рингизни паст қилманг. Чингизхон қонунлари ва одатлари бизда яшайди. Хуллас, биз ўзбеклармиз. Бундан ортиқ нима керак? (К. К. Абаза. «Завоевание Туркестана». Рассказы из военной истории. Санкт-Петербург, 1902, 49-бет).

Қурбонжон додхоҳнинг набиралари 1898 йилги миллий-озодлик қўзғолонида ҳам фаол қатнашган. Рус амалдорлари доимо Олой маликасидан ҳайиқишган. Шунинг учун губернаторлар унинг олдига тез-тез келиб туришган. 1901 йилда Россия империяси ҳарбий министри генерал Куропаткин Ўшга келиб Қурбонжонга императрица совғасини шахсан топширган. Қурбонжон 31 невара, 57 чевара ва 6 эвара кўриб, 1907 йилда Ўшда вафот этган.

ҚИРҒИЗ ЭЛИНИНГ БУРГУТИ

У жуда қисқа умр кўрди. Лекин номини авлодлар хотирасида қолдирди. У туғилиб катта бўлган шаҳар кўчаларидан бири, ўрта мактаб унинг номи билан аталган.

Ўш вилоятидаги Сулукта шаҳрида у қачонлардир бетончи бўлиб ишлаган шахтадаги бригадага ҳам Турсун Рустамов номи берилган. Унинг исми Қирғизистон комсомоли Марказий Қўмитасининг Ҳурмат китобига ёзилган. Турсун Рустамов ўзи хизмат қилган ҳарбий қисм рўйхатига абадий киритилган.

Уни Доғистон ўлкасида ҳам яхши билишади. Махачқала ва Грозний шаҳарларидаги мактабларда пионер отрядлари, Норильск тоғ-металлургия комбинатида бригадалар унинг номида. Т. Рустамовнинг жасорати ҳақида «Правда», «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» ва «Комсомолец Киргизии» рўзномаларида мақолалар босилган.

У уруш бошланган 1941 йилда Ўш вилоятининг Сулукта шаҳрида, оддий ишчи Рустам Йўлдошев оиласида дунёга келди. Ўрта мактабни битиргач, шахта қурилиши бошқармасидаги қурувчилар бригадасида бетончи бўлиб ишлади. Ҳарбий хизматга ҳам худди шу жойдан чақирилди.

Бу воқеа рўй берганда унинг хизмат муддати охирлашган, отаси интизорлик билан унинг келишини кута бошлаган кунлардан бири эди. Хизматнинг учинчи йилини ўтаётган солдатларнинг мавқеи, обрў-эътибори одатда катта бўлади. Уларга оғир ва масъулиятли вазифалар топширилади. Жанговар сиёсий тайёргарлик аълочиси Турсун Рустамов ана шундай «фахрий»лардан эди.

У Доғистон АССР Олий суди мажлисида хавфсизликни таъминловчи бир гуруҳ қуролли соқчилар таркибига киритилди.

Олий суд мудҳиш қотиллик ишини кўриб чиқмоқда. 1963 йил май ойида ўз ишини бошлаган суд ўвинннг 19-мажлисини очганда ҳеч ким фожиа рўй беради, деб ўйламаганди.

Қотиллар устидан ҳукм

ўқилгач, бирдан залдан бир неча киши кўтарилиб суд саҳнасига ҳужум қилди. Улар жиноятчиларнинг шериклари бўлиб қуролланган эдилар. Мақсадлари — қотилларни озод қилиш. Буйруққа кўра зал чеккасида турган Турсун Рустамов ўртоқларига ёрдамга ошиқди. Соқчи Петренко елкасига мўлжалланган ханжарли қўлни у тутиб қолди. Тўппонча ўқталган жиноятчининг қуролини уриб туширди. Бақувват ўзбек йигитига тўрт жиноятчи ташланди. Бироқ умри меҳнатда ўтган ишчи фарзандига бас келиш осон эмасди. Тўрт барзанги жиноятчилар Турсун муштлари зарбидан чўзилиб қолишди. Ана шунда номард душман ўқи шерюрак ўзбек ўғлонининг кўксига қадалди.

Турсуннинг ҳамласи ва мардона олишуви соқчиларга вазиятни қўлга олиб жиноятчиларни ҳибс этишларига имкон яратди.

Турсуннинг вафотига бутун ҳарбий қисм ва Доғистон вилояти мотам тутди. Солдатлар «Рустамовчасига хизмат қиламиз» дея онт ичишди. СССР Ички ишлар вазирлигининг ички хизмат қўшинлари музейида Турсунга бағишлаб хотира бўлими очилди.

Турсун Рустамов ўз жасорати билан ўнлаб одамларнинг ҳаётини сақлаган чинакам солдат эди. Қирғиз элининг ўзбек бургути эди.

Рустамовнинг комсомол билети.

МАТОНАТ

СУРАТДА: партизанлар командири, полковник Қаҳҳор Шарипов.

1945 йилнинг декабрь ойида НКВД ходимлари Ўзган районида яшовчи Қаҳҳор Шариповни қамоққа олишди. Яқиндагина урушдан қайтиб ҳали жангу жадалларда олган жароҳатлари битмаган йигитнинг арзудодига ҳеч ким қулоқ солмади.

Уни ватанга хиёнат қилишда айблаб Ўш қамоқхонасига олиб келишди.

— Мен 12 ёшимдан ГПУда ишлаганман, — деди Қаҳҳор терговчига.

— Гапиравер, афсонангни, — кулди у.

— Мен поляк армияси полковнигиман. Қизил Армия офицери...

— Ҳали замон генералман дерсан, — НКВД терговчиси мазах қилиб унинг устидан куларди.

Қаҳҳор бу тушими ёки ўнгими билолмас, ҳеч ақлига сиғмас даҳшатли ҳақиқат олдида у лол, карахт ва жонсиз эди. Наҳот у ишонган, эътиқод қўйиб жон олиб жон берган Шўро ҳокимияти ва унинг виждони НКВДнинг адолатга кўзи кўр, қулоғи кар бўлса? Унинг хаёл кўзгусида ўтмиш манзаралари жонланди. Энди Қаҳҳор ўша воқеаларни ўзгача нурда равшан кўра бошлади.

... 1930 йил баҳорида Ўзган бозори майдони ўртасидаги минбарда ўрта ёшлардаги чарм курткали киши маъруза қиларди.

— Мен вилоят партия комитети вакили сифатида сизларга шуни айтмоқчиманки, сизлар синфий душман иғвосига учманг. Колхоз ҳақидаги бўҳтонга ишонманг!

Шу пайт ола-тасир ўқ товушлари янгради. Қаёқдандир қуролланган одамлар пайдо бўлди. Минбарда турган обком вакили бўйнига сиртмоқ тушди. Одамлар ўртасида ваҳима бошланди.

— Босмачилар!

— Ғойиб понсод келаяпти!

Елкаларига патронтошлар ўтказилган бир неча отлиқ бўйнига сиртмоқ солинган обком вакилини судраганча қўрбоши оёғига ташлади.

— Итга, итларча ўлим! От ёлига боғланг!

Рўй берган воқеадан ларзага тушган Қаҳҳор ўша куни уйига бормади. Тўғри янги мактаб муаллими Мамадали Қўчқоровнинг олдига ўтди.

Муаллим уни мулойим қарши олди. Воқеани эшитиб унинг бошини силади.

— Ҳаммасидан хабарим бор, ўғлим. Ғойиб понсод чегарачиларимиз билан жангда енгилиб қочди. Аммо унинг одамлари ҳаммаёқда изғиб юришибди. Бечора Бароқбоев!

М. Қўчқоров Қаҳҳорни янги мактабга ўқишга чақирди. Шундай қилиб у 1930 йил март ойида, 12 ёшида Шўро мактаб-интернатида ўқий бошлади.

Бир куни интернатга икки рус йигити келиб муаллим билан узоқ гаплашишди. Сўнг Мамадали ака уни чақириб қолди.

Меҳмонлар танишиш учун унга қўл узатишди.

— Иван Ткаченко. ГПУ ходими.

— Дмитрий Жуков.

Қаҳҳор уларнинг чекистлар эканлигини билиб қизиқсиниб қаради. Оддий одамлар. Ҳамма қатори. Муллалар, босмачилар ёвуз, қаҳрли деб атаган чекистларга сира ўхшашмайди.

— Бизга ёрдам беришни истайсанми? Бўлмаса, қулоқ сол.

Қаҳҳор ҳаяжондан ва қувончдан энтикиб чекистларнинг гапларини эшита бошлади.

Шу тариқа у пионерликка ўтиб бўйнига қизил галстук таққан йили Ўш вилояти Ўзган район давлат сиёсий бошқармаси — ГПУ ходимига айланди. Энди галстукни ечиб ўзга одам қиёфасига киришга тўғри келди.

Эртасига у отасидан оқ фотиҳа олиб қишлоқлар томон йўл олди. Эшакка ортилган ҳуржунида ип, игналар, этик мойи каби бозори чаққон нарсалар. Деҳқонлар жон дея уларни сотиб олишади. Пул ёки нон беришади.

Чиндан ҳам Қаҳҳорнинг «ови» юришиб кетди. Аммо уни пул эмас, балки босмачилар қаердалиги ва нималар қилишмоқчи эканлиги ҳақидаги гап-сўзлар кўпроқ қизиқтиради.

Бир савдогар савдо орасида қўрбоши Усмон Алининг шаҳарга кетгани ҳақида гапириб қолди. Ҳатто қайси уйда тунашини ҳам «гуллаб» қўйди.

Орадан кўп ўтмай Қаҳҳор Шерали қишлоғида Усмон Алини чекистлар қўлга туширгани, бошқа қишлоқда эса ухлаб ётган босмачиларни қизил аскарлар босганини эшитди. Юборган маълумотлари ГПУ учун қандай қўл келаётганидан хурсанд бўлди. Қанчадан-қанча гуноҳсиз қонлар тўкилишининг олдини олаяпти у!

Секелуку қишлоғи томон кетаётган Қаҳҳор узоқда пайдо бўлган отлиқларга унча эътибор бермади. У босмачилар билан кўп тўқнаш келар, савдо қилиб ўз йўлига кетаверар эди. Бу гал ҳам босмачилар уни тўхтатиб кимлигини сўрашди.

— Боққол ука, бизга нимангбор?

— Ип, бўз, игна, мой ва бошқа майда-чуйда, акалар...

Босмачилардан бири қамчисининг дастаси билан унинг даҳанини кўтарди.

— Танияпсанми, Қаҳҳор, Бу мен, Тўрабой. Ушланг, бу айғоқчини! Пионер болани!

Тўрабой тантанасини яширмади.

— Бизни лақиллатиб бўпсан, ука. Сен шохида юрсанг, биз баргида!

Ғойиб понсод ҳузурига боришганда қўрбоши маҳрамлари уни тоза калтаклашди. Турсунбой ўзи билган қийноқларининг барчасини унда синаб хумори чиқди. Ўсмир ҳушидан кетгунча ҳузур қилди.

Қаҳҳор хушига келганда уни қўрбоши олдига чақиришди.

Ғойиб понсод қўйнидан ҳамён чиқариб хонтахтага қўйди.

— Бунда юз тилла бор, ўғлим. Отангиз билан сизга бир умрга етади. Эвазига менга арзимас бир хизмат қилсангиз.

— Қандай хизмат?

— ГПУнинг сиз билан боғланган алоқачисини айтсангиз, бўлди.

— Кечирасиз, тақсир, мен улар билан борди-келди қилмайман.

— Минг афсуски, вақтимиз зиқ. Бўлмаса сен билан астойдил шуғулланардим. Сўнгги марта сўраяпман. Айтмайсанми? Энди ўзга чорани қўлламай иложим йўқ. Раҳматбой!

— Лаббай, тақсир!

— Олиб бор!

Ғойиб понсоднинг шахсий жаллоди Раҳмат турк Қаҳҳорнинг олдига келди. Бақувват қўллари билан уни даст кўтариб ҳовли чеккасидаги тут дарахти олдида тўхтади.

— Хўш, қани бошладик, бўлмаса.

Бир босмачи қўлидаги арқонни унга узатди. Раҳмат Қаҳҳорни дарахтга боғлади.

— Айтасанми, йўқми?.. Яхшилаб ўйла.

Қаҳҳор индамай турганини кўриб қўлига узун мих олди. Уни ўсмирнинг қулоғига тегизди. Кейин қўлидаги болта билан дарахтга михлади. Оқаётган қондан ҳузур қилиб иккинчи қулоғига ҳам мих қоқди.

— Зираклар муборак, йигитча?

Қаҳҳор михланган қулоқларидан оқаётган қоннинг қандай томчилаётганини кўролмасди. Кўзлари жаллод болтасини кўрарди.

Сўнгра жаллод икки-уч бор унинг бармоқларига бигиз тиқди. Кейин ўткир ханжар билан панжасини тила бошлади.

Қаҳҳор кейин нима бўлганини эслай олмади. У оғриқ зўридан ҳушидан кетди. Кўзини очганида эса атрофини ўраган қизил аскарлар ва Дмитрий Жуковни кўрди. Улар ўз вақтида етиб келишган эди.

— Бир ўлимдан қолган одамнинг умри узоқ бўлади деган машойихлар, — деди кимдир. Бу сўзларнинг башорат эканлигини Қаҳҳорнинг бутун умри исботлади. Урушда, фашистлар асирлигида, гестапо ертўласида, ва ниҳоят НКВД қамоғида ҳам кўрмаганини кўраяпти. НКВД терговчилари ҳам гестапо ходимларидан қийноқ бобида сира қолишмас экан.

Наҳот у ана шундай ғаламисларни деб қон тўкиб беш йил жанг қилган бўлса?

* * *

НКВД терговчиси қамоқнинг ўн учинчи ойи ўтганда уни ҳузурига чақирди.

— Москва сени оқлади, Шарипов. Энди уйингга кетаверишинг мумкин.

Терговчи Қаҳҳорнинг букилмас иродасига қойил қолганини яширмади.

Полковник Шарипов бир йилдан сўнг 1947 йил июль ойида яна қамоққа олиниб олти йилга Қозоғистонга сургун қилинди. Йигирма йиллик дарбадарлик, руҳий ва моддий қийноқлардан сўнг адолат унга кулгандек бўлди. 1967 йили Польша ҳукумати партизанлар отряди командири Қаҳҳор Шариповни излаб топиб, унга Олтин крестни топширгандан сўнг аҳвол бирмунча ўзгарди. 1971 йили Тошкент телевидениесида унинг Улуғ Ватан урушидаги жасорати ҳикоя қилинди. Қуролдош дўстлари билан учрашувлар бўлди.

Қийин кунларда унга ҳамдам бўлган сафдошлари орасида собиқ ефрейтор Абдукарим Холбоев ва Миртожи Эрмонов алоҳида ўрин эгаллайди.

Қаҳҳор аканинг вафотидан икки ой муқаддам 1985 йил баҳорида мен Абдукарим Холбоевни Тошкентда учратдим. У командирининг кичик томорқасига қарашгани атайлаб келган экан. Ҳа, ефрейтор Абдукарим Холбоев чинакам оқибатли инсон сифатида бемор дўсти — командири Қаҳҳор Шариповнинг сўнгги соатига қадар адъютантлик бурчини ўтади.

«Мен, Абдукарим Холбоев, миллатим қирғиз, 1907 йилда Ўш вилоятининг Бозорқўрғон қишлоғида туғилдим. 1941 йилгача колхозда ишладим. 1939 йилда Катта Фарғона канали қурилишида иштирок этдим. Улуғ Ватан урушида ҳаракатдаги армияда жанг қилдим. Сталинград, Курск жангларида пулемётчи сифатида қатнашиб ярадор бўлдим. Генерал Телегин командирлигидаги 77-гвардиячи дивизияда Калинин вилоятини озод қилишда иштирок этдим.

1943 йил охирида мен қуршовга тушиб Польшанинг партизанлар ҳаракат қилаётган районига ўтиб қолдим. Рембортув-Легионово районидаги поляк партизанларининг ҳозирда Польша миллий қаҳрамони бўлган Қаҳҳор Шарипов командирлигидаги отрядида жанг қила бошладим. Польша озод қилинганидан сўнг отрядимиз Қизил Армияга қўшилиб Нарев-Буг дарёсидан ўтишда ва Берлинни ишғол этишда қатнашди. 1945 йил декабрида она қишлоғимга қайтдим. «Қизил Юлдуз» ордени ва қатор нишонлар билан мукофотландим. Уйланганман. Уч ўғил, олти қизим бор. Колхозда ишлайман. Узоқ қидирув-изланишлардан сўнг, 1971 йилда Қаҳҳор Шариповни Тошкент телевидениесида кўриб қолдим. 1972 йил апрелида биз Тошкентда дийдор кўришдик. Кейин эса бошқа жанговар дўстларимни топдим.

Менинг командирим Қаҳҳор Шарипов Тошкентда яшайди. Миртожи Эрмонов Тошкент вилояти Юқори Чирчиқ районининг Заркент қишлоғида яшайди. Ғулом Шаҳобиддинов эса Тошкент вилоят Калинин районининг паррандачилик фабрикасида ишлайди.

Абдукарим ХОЛБОЕВ.

Биз собиқ партизанлар, бу таржимаи ҳолнинг тўғрилигини тасдиқлаймиз.

1. Қаҳҳор ШАРИПОВ, 2. Миртожи ЭРМОНОВ, 3. Ғулом ШАҲОБИДДИНОВ.

СУРАТДА: А. Холбоев ва унинг қуролдоши.

Саҳифа материалларини «Тошкент ҳақиқати» ҳузуридаги ҳарбий-ватанпарварлик Кенгаши аъзоси, тарих фанлари номзоди, доцент Ҳамдам СОДИҚОВ тайёрлаган.

• *Амал қилсангиз, ютқазмайсиз!*

АЛМАШЛАБ ЭКИШДА АДАШМАНГ!

ДЕҲҚОНЧИЛИК маданияти ҳақида сўз кетганда агротехника талабларига тўлиқ риоя қилиш зарурлиги табиий ҳолдир. Бу ҳақда гапирмаса ҳам бўлаверади, чунки деҳқоннинг ҳар йили бажарадиган иши унинг бутун вужудига, фикри-зикрига сингиб кетган, ҳадеб гапиришлик ноўриндек туюлади.

Аслида-чи, аслида ундай эмас. Деҳқоннинг кўнглида, дилида бўлгани билан айрим сабабларга кўра белгиланган ишларини ҳамма вақт ҳам вақтида амалга оширолмайди, ёки имконияти бўлмайди. Баъзи ҳолларда бепарволикка берилиб, қилиниши зарур бўлган ишлар қилинмасдан ўтказиб юборилади. Деҳқончилик — йўл қўйилган хатони ҳеч қачон кечирган эмас ва кечирмайди ҳам. Шунинг учун агротехника талабларининг айрим, кўз илғамас, деҳқон ҳаёлига ҳам келмайдиган баъзи бир иш жараёнлари ҳақида фикр юритмоқликка жазм этдик.

Ҳар қандай экиндан юқори ҳосил олиш учун бир неча омилларга риоя этиш қонуний зарурятдир. Булар — сара уруғлик, тупроқ унумдорлигини ошира бориш, ерни сифатли ҳайдаб, сув равон оқадиган қилиб нишабини олиб текислаш, аниқ миқдорда ноҳиялаштирилган нав ва дурагайлар уруғини сарфлаш, қаторлар орасига ишлов бериш, озиқлантириш, сувга бўлган эҳтиёжини қондириш ва бошқалардир.

Агротехника талаблари ичида — алмашлаб экиш муҳим тадбир ҳисобланади. Алмашлаб экиладиган далаларда — беда салмоқли ўрин эгаллайди. Бедадан кейин экиладиган ўсимликлар хилма-хил ва чексиздир. Лекин бедадан кейин экилганда юқори ҳосил берадиган экинларни билиб, танлаб экиш ҳам деҳқончилик маданиятига киради.

Чорва озуқаси сифатида бедага тенг келадиган экин йўқ. Лекин беданинг озуқа сифатидаги моҳиятини янада мустаҳкамлашда унинг ёнига, таркибида қанд моддасига бой бўлган ўсимликни қўшиб чорва моллари озиқлантирилса, рационнинг хилма-хиллиги ҳамда тўйимлилиги анча ортади. Озуқа хушхўр бўлиб, тўлиқ истеъмол қилинади. Ана шундай озуқалардан бири лавлаги илдизмевасидир.

Жумҳуриятимиз хўжаликларида озуқабоп лавлагининг «Ўзбекистон ним қанди», «Эккендорф сарғиши» каби навлар экилади. Алмашлаб экиш далаларида лавлагини қатор ораларига ишлов бериб келинган экинлардан кейин экилса яхши самара беради. Масалан, пахта, маккажўхори, оқжўхори каби экинлардан кейин экилса, лавлаги илдизмевасидан юқори ҳосил олиш имконияти яратилади. Албатта, беда бундан истисно эмас. Лекин бедапоя ҳайдалганда унинг илдизтомирларини бирйўла майдалаб кетадиган мослама бўлсагина ундай майдонларга лавлагини бемалол экиш мумкин. Агар томирларни, илдизларни майдалаб кетадиган мослама бўлмаса яхшиси ўша йили шу майдонга лавлагининг экилмагани маъқул.

Маълумки, беданинг ўқ илдизи ўсув даврининг биринчи йилида 2—3 метр чуқурликка кетади. Ёнбошидан кучли шоҳланган томирлари ўсади. Кейинги йилларда эса ўқ илдизининг узунлиги 10 метргача етиб боради. Илдизнинг юқори қисмида илдиз бўғини (коронка) жойлашган бўлиб, илдиз ўса борган сари у ҳам тупроқ ичига сингиб боради. Бақувват ўсган илдиз бўғинида куртаклари жойлашади. Улардан янги новдалар ҳосил бўлади. Беданинг ёши улғайиши билан илдиз бўғини илдизга қўшилиб тупроқ ичига қараб кириб боради, натижада учинчи йилга келиб 7—10 сантиметр чуқурликда жойлашади ва беда неча йил турса у ҳам шунча вақт ўсиб улғайиб, ўсимлик ўсув даврининг охиригача сақланиб боради. Бедазорнинг алмашлаб экиш муддати тугагач, охирги йили кузда бузилади.

Алмашлаб экишда беда, пахта, маккажўхори, оқжўхори, сабзавот ва полиз экинлари учун тупроқ унумдорлигини ошириб берадиган экин ҳисобланади. 2—3 йил ичида беда чуқурлиги 45—55 сантиметр бўлган қатламда, гектарига 10—12 тоннагача қуруқ илдиз пояларини қолдиради ва тупроқда гектарига 350—500 килограммгача биологик соф азот тўплайди. Бундай миқдордаги азот бир ярим тонна аммиак селитрасига тенг келади. Ундан ташқари беда ҳайдалгандан кейин тупроқнинг ғоваклиги ортади, сиғим массаси камаяди, иссиқлик ўтказувчанлик қобилияти ортади, намлиги кўпаяди, яъни тупроқнинг сувли физик ҳолати яхшиланиб, ўсимликнинг яхши ривожланиши учун шароит яратилади.

Шуни ҳам эслатиб ўтиш керакки, уч йил давомида беда экилган ер фосфор ва калий элементига камбағаллашган бўлади. Шунинг учун бу борада тажрибалар олиб борган олимлар тавсиясига биноан бедани шудгорлашдан олдин гектар ҳисобига 120—150 килограмм фосфор ва 100 килограммдан калий ўғитларини солиш мақсадга мувофиқдир.

Ҳайдалган ернинг ичида беданинг ўқ илдизлари бутунлигича сақланиб қолади. Натижада кейинги экиладиган ўсимликларни культивация қилиш даврида ҳалақит беради. Масалан, бедадан кейин озуқабоп лавлаги уруғи қадаладиган бўлса, уруғ униб чиқиб, ўсимликлар ер бетини эгаллаганидан кейин биринчи культивация ўтказиш вақтида майса-ниҳолларнинг кўплаб нобуд бўлишини кузатиш мумкин. Айниқса, культиваторнинг ишчи органларига илиниб чиққан, кўмилиб кетган беда илдизларининг пояси кўплаб кўчатларни синдириб, ҳар бир гектар майдондаги кўчатлар сонини ўта сийраклаштириб юбориши икки йил давомида олиб борилган кузатувларда ўз исботини топди.

Тажрибалар Ўзбекистон чорвачилик илмий-тадқиқот илмгоҳининг «Қизил шалола» тажриба хўжалигининг Эргаш Рустамов бошлиқ бригадаси ерларида 1989—1990 йиллар давомида олиб борилди.

1988 йилнинг кеч кузида, алмашлаб экиш тартибига кўра бир майдонда уч йил давомида ҳосили олинган бедазор бузилиб шудгор қилинди. 1989 йилнинг эрта баҳорида ўрнига озуқабоп лавлагининг «Ўзбекистон ним қанди» нави уруғидан сифатли тайёрланган уч гектарли ерга мартнинг биринчи ўн кунлигида қаторлар ораси 70 сантиметр кенгликда, гектар ҳисобига 6 килограммдан уруғ сарфланиб, румин сеялкасида экилди. Тупроқнинг табиий намлигига лавлаги уруғлари бир текис униб чиқди. Лавлаги 3—4 та чинбарг чиқарганда кўчатлар ораси 20 сантиметр оралиқда ягана қилинди, гектар ҳисобига 70 минг туп кўчат қолдирилди. Вегетация-ўсув даврида икки марта культивация қилинди. Биринчи культивация билан гектарига 150 килограммдан аммиак селитраси берилди. Шундан кейин лавлаги кўчатлари сезиларли даражада сийраклашиб қолди.

Гектарига 42—44 минг туп кўчат қолди. Иккинчи культивация билан гектарига яна 200 килограммдан аммиак селитраси берилиб, кетма-кет суғорилди. Жами тўрт марта лавлаги қаторлари орасига ишлов берилди, беш марта суғорилди.

Ноябрь ойининг биринчи ўн кунлигида лавлаги йиғиштириб олинди. Тарозидан ўтказилган лавлаги илдизмевасининг ялпи ҳосили гектаридан 400 центнерни ташкил этди.

Ўтмишдоши маккажўхори, оқжўхори бўлган, ўсув даврида ўтказилган агротехника ишлари ҳам бир хил бўлган ва бир вақтда ўтказилган бошқа карталардаги лавлагизорларнинг ҳар гектаридан эса 750—1200 центнердан илдизмева ҳосили олинди.

1990 йилнинг эрта баҳорида «Қизил шалола» тажриба базасининг Шавкат Ғулматов бошлиқ бригадаси ерларидаги кузда бузилиб шудгор қилинган эски бедазорларига ҳам режалаштирилган 5 гектар майдонга озуқабоп лавлаги экилди. Экилган лавлаги майдонларининг ҳаммаси пудратчиларга берилди. Агротехника ишлари ниҳоят даражада сифатли бажарилди. Лекин кузда лавлаги илдизмеваси йиғиштириб олинганда, ҳар гектар ердан 400 центнердан ҳосил тўпланганлиги маълум бўлди. Бедапоя ҳайдалганидан кейин орадан бир-икки йил ўтгач экилган ёки ўтмишдоши маккажўхори, оқжўхори бўлган майдонларда етиштирилган лавлагининг илдизмева ҳосили бир хил уруғлик, бир хил агротехника қўлланилган шароитда айрим оилавий пудратчилар етиштирган майдонларнинг ҳар гектаридан 1200—1500 центнердан ҳосил олинди.

Келтирилган маълумотлардан шу нарса маълум бўлдики, бедадан кейинги биринчи йили экилган лавлагига ҳар қанча ишлов, ўғит берилса ҳам гектаридан олинадиган ҳосилдорлик 400 центнердан ошмас экан.

Демак, олинган далиллардан кўриниб турибдики, алмашлаб экиш далаларидаги эски бедазорлар бузилганидан кейин ўрнига озуқабоп лавлагини экиш яхши самара бермаслиги аниқланди.

Кўрсатилган мисоллардан хулоса қилиб шуни айтиш лозимки, озуқабоп лавлагини янги бузилган эски бедазорларга биринчи йили эмас, аксинча иккинчи ва ундан кейинги йиллардан бошлаб экиш ёки қаторлари орасига ишлов берилган ўтмишдош экинлардан кейин экилса яхши самара бериши олиб борилган тажрибаларда ўз исботини топди.

Ҳ. ИБРОҲИМОВ,
Ўзбекистон чорвачилик илмий-тадқиқот илмгоҳининг катта илмий ходими, қишлоқ хўжалик фанлари номзоди, сектор мудири.

ПИЛЛА ТАЙЁРЛАШ МАВСУМИДА ЁНҒИН ХАВФСИЗЛИГИ

Пилла тайёрлаш мавсумида пиллачилик ширкатларида ёнғин чиқишининг олдини олиш учун Тошкент вилоят ижроия қўмитаси ички ишлар бошқармасининг ёнғиндан сақлаш бўлими ва Тошкент вилоят кўнгиллилар ўт ўчириш жамияти

ШУНИ ЭСЛАТИБ ЎТАДИ:

ёнғин хавфсизлигини таъминлаш учун ширкат раҳбарлари жавобгардирлар.

Ҳамма хизмат кўрсатувчи ходимлар билан рўйхат бўйича ширкат ҳудудида ва биноларида ёнғин хавфсизлиги қоидаларига ва ёнғинга қарши ҳолатга амал қилиш, ёнғин чиққан вақтдаги ҳатти-ҳаракатлар, уни ўчириш чоралари тўғрисида суҳбатлар ва машғулотлар ўтказиш керак.

Электр ускуналари, ишлаб чиқариш цехлар ва омборларидаги ёритиш манбалари амалдаги норма ва қоидаларга мувофиқ ёпиқ ҳолда бажарилиши зарур. ЁНИШ ХАВФИ БЎЛГАН БИНО ВА ИМОРАТЛАР УСТИДАН ЭЛЕКТР УЗАТУВЧИ СИМЛАРНИ ЎТКАЗИШ ҚАТЪИЯН ТАҚИҚЛАНАДИ.

Кўтариб турувчи ва ажратиб турувчи ёғочдан қилинган пилла қуритиш мосламаларини қайтадан ёнғиндан ҳимоя қилиш воситалари билан таъминлаш керак.

Ўтхона бўлимининг иссиқлик тарқатувчи баклари маҳкам ёпилган ҳолда ҳаво кириб турувчи арматура ва дудбўронлари бўлиши зарур.

Иссиқлик ўтказгичлар иссиқлик манбасидан то унинг насосигача металл қувурлардан қия ҳолатда иссиқлик манбаси томон ётқизилиши лозим. Иссиқ сувли қувурларда авария рўй берганда дарҳол беркитиш учун камида 2 та тамба беркитгичларини ўрнатиш зарур: биринчиси форсунка яқинида, иккинчиси ўтхона ёки иссиқлик тарқатувчи бакдан 10 метр нарироқда ўрнатилади. Шунингдек иссиқ сув оқиб туришига йўл қўйилмасин.

Пилла қуритиш ширкати ҳудудида сув ҳавзалари ва уларда камида 100 литр ёнилғиси бўлган мотопомпалар ёки электр ёнғин насослари ўрнатилиб, уларни етарли миқдордаги махсус қўлқоплар билан таъминлаш шарт.

Ёнғинга қарши асбоблар ва бирламчи ёнғин ўчириш воситалари доимо шай ва тайёр ҳолатларда туриши керак. Ёнғинга қарши асбоблар кўринувчи ва кўзга ташланувчи жойларга ўрнатилади.

ҚУЙИДАГИЛАР ҚАТЪИЙ МАН ҚИЛИНАДИ:

— ширкат ҳудудида гулханлар ёқиш, қуриган ўт-ўланларни ёндириш, таом тайёрлаш учун ўчоқлар қуриш;
— пилла қуритиш цехи худудига учқун ўчиргичлар билан мосланмаган автотранспортларда кириш;
— ширкат худудида трактор ва автотехника воситаларини созлаш;
— иссиқлик тарқатгичларнинг ҳароратини нормадан юқорига кўтариш;
— электр ва газ пайванд ишларини пилла қабул қилиш пайтида бажариш;
— пилла қуритиш цехини назоратсиз қолдириш.

Ёнғин чиққан ҳолларда бу ҳақда дарҳол ёнғиндан сақлаш бўлимига телефон орқали хабар қилиш ёки мавжуд воситалар ёрдамида ўт ўчиришга киришиш керак.

Ёнғин хавфсизлиги қоидаларига риоя қилиш бўйича муфассал маълумот олиш учун давлат ёнғин назоратининг яқин атрофдаги район бўлимларига ёки кўнгилли ўт ўчириш жамиятига мурожаат қилиш мумкин.

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ИЖРОИЯ ҚЎМИТАСИ ИЧКИ ИШЛАР БОШҚАРМАСИНИНГ ЁНҒИНДАН САҚЛАШ БЎЛИМИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЎНГИЛЛИЛАР ЎТ ЎЧИРИШ ЖАМИЯТИ.

«ЛАЙЛИ ВА МАЖНУН» САҲНАДА

АЛИШЕР Навоийнинг «Лайли ва Мажнун» достони саҳнада ўзининг иккинчи беҳад ҳаётини бошлаб юборганига ҳам мана етмиш йилча бўлиб қолибди. Бу йилларда у бир неча босқичларни босиб ўтиб, бир томондан неча авлод томошабинларнинг маънавий такомилига, иккинчидан, миллий саҳна санъатимизнинг ривожига муносиб ҳисса қўшди.

Шоир ва драматург Хуршид дастлаб 1922 йили озарбайжон санъаткори У. Ҳожибековнинг Фузулий достони бўйича ёзган «Лайли ва Мажнун» миллий операсини ўзбек тилига ағдарган. Ўша йили Фарғонада кўрсатилган. Айнан шу нусха 1924 йили Тошкентдаги Л. Свердлов номидаги театр биносида ҳам саҳналаштирилган. «Туркистон» рўзномаси 1924 йил 13 май сонида ёзган эди: «Озарбайжон туркиси билан Узейирбек тасниф қилғон «Лайли ва Мажнун» операси Хуршид қалами билан ўзбекчага (ёлғиз шевасигина, куйлари ўзича) тадбил этилиб, Давлат ўзбек труппаси томонидан ҳайитнинг иккинчи куни Свердлов театрида томошага қўйилди». Аммо муаллиф таржима жараёнида Навоий достонини ҳам назарда тутган, мунаққид Турғунбойнинг «тадбил» деган ибораси шунга ишора. 1925 йилда пьеса алоҳида чоп этилар экан, Хуршид унда Навоийга янада яқинлашув чорасини кўрган. Пьесани режиссёр Маннон Уйғун саҳналаштирар экан, уни севги фожиаси сифатида талқин қилади. Дастлаб мусиқа озарбайжон чолғучилари, сўнг ўзбек чолғу дастаси томонидан ижро этилган. Лайли ва Мажнун ролларида Маъсума Қориева билан Аброр Ҳидоятовлар ўйнаганлар. 1932 йили Хуршид пьесани қайта ишлар экан, Навоий достонига янада қаттиқроқ таянади. Ижтимоий жиҳатлар (жумладан, Омир билан Маҳди образлари) кучайтирилади, тоғу даштда кечадиган тўрт саҳнадан иккитаси, Маккага ҳаж қилиш кўриниши олиб ташланади. Муҳаббат мавзусига урғу берилади, муҳаббат илоҳий бир туйғу сифатида талқин этилади. Шунингдек, Лайли билан Қайснинг фожиаси илк феодализм давридаги синфий тенгсизликнинг машъум натижаси сифатида қаралади. Қуйироқ қабила вакили бўлмиш Қайс улуғ ва бадавлат қабила бошлиғининг қизига кўнгил қўйгани, ўз муҳаббати учун жон-жаҳди билан курашгани сабабли телба-мажнун деган ном олди. Аммо пьесада Мажнун образи Навоий достонидагидай шоир ва ўзига хос файласуф, катта ақл эгаси бўлиб чиқмаган.

Асар 1933 йилда ўзбек давлат мусиқа театрида режиссёр М. Муҳамедов томонидан саҳналаштирилди, спектаклни рассом Ш. Шораҳимов безади. Композитор Т. Содиқов Хуршид ёрдамида классик мақом ва халқ куйларига таянган ҳолда ария, дуэт, хор, рақс, речитативлар ҳосил қилди. Лайлининг ўлими олдидаги арияси, хотимада ижро этиладиган марсия, хор каби янги куйлар яратди, хорни икки овозда айтишни жорий қилди. Мажнун ролида Карим Зокиров, Лайли ролида Ҳалима Носирова намоён бўлдилар. Қайснинг телбалиги ва тушкун руҳиятига ҳаддан зиёд нисбат берилди, Лайли эса маънавий комила қиз сифатида умумлаштирилди. Шу йўсинда опера жанри томон дадил қадам ташланди. Мустақил опера ва балет театри ташкил этилгач (1939), «Лайли ва Мажнун» мусиқали драмасини том маънодаги операга айлантириш бўйича бошланган ишни шу билан изоҳлаш мумкин. Хуршид пьесани ихчамлаштиришга ҳаракат қилади. Композитор Т. Содиқовнинг ёнига Р. М. Глиэр қўшилиб, мусиқа мукаммаллаштирилади, яъни опера техникаси асосида мавжуд мусиқа қайта ишланиб, гармонизация қилинади. Бу гал ҳам М. Муҳамедов саҳналаштиради (1940, 17 июль). Лайли ролида Ҳ. Носирова билан С. Самандарова, Мажнун ролида Қобилқори Сиддиқов чиқадилар. Аммо кўринишларнинг беҳад кўплиги, ов ва жанг саҳналарининг батафсил кўрсатилиши, бу ҳам етмагандай, ҳайвонлар тимсолларининг олиб кирилиши, 30 та ария — ҳаммаси спектаклни чўзиб, оғирлаштириб юборган. Авалгидай Қайснинг телбалиги бўрттирилган — мактаб саҳнасидаёқ ўз кўриниши ва авзойи билан, телба бўлмаса-да, ҳарқалай дарвешни эслатарди. Шу боис спектакль устидаги иш давом эттирилган. 1941, 1948 йилларда қайта саҳналаштирилган нусхаларда режиссёр Э. И. Юнгвальд-Хилькевич воқеаларни ихчамлаштириш, баъзи куйлардан воз кечиш, конфликтни кучайтириш йўлидан борган; Қайснинг Навфал қизи Жамилага уйланиши кўриниши олиб ташланган. Мажнун ролида навбати билан Ғ. Абдураҳмонов, С. Ярашев, М. Давидов, Лайли ролида эса Ҳ. Носирова, Н. Аҳмедова, С. Самандарова, А. Саидхўжаева ўйнаганлар. Мажнун образи талқинида эскича ёндашувдан батамом халос бўла олмаганлар. Натижада Мажнун — бўш, Лайли кучли чиқиб қолган.

1954 йили «Лайли ва Мажнун» операси яна қайта саҳналаштирилади ва маълум даражада бу соҳадаги саҳнавий изланишларга якун ясалади. Режиссёр М. Муҳамедов ҳаракат суръатини ошириш мақсадида баъзи арияларни олиб ташлайди, дастлабки мактаб саҳнасини эса янгича ишлайди. Унда бир томондан Қайснинг муҳаббати, иккинчи томондан бу ерга келиб қолган бой савдогар Ибн Саломнинг Лайлини севиб қолиши мантиқли кўрсатилади. Қайснинг шоирлигига урғу берилади, Омир билан Қайс аёлнинг ҳаётдаги ўрни ҳақида баҳслашадилар. Спектаклда хорни муайян ижтимоий қиёфаларга эга қилиб кўрсатиш бобида ҳам иш олиб борилган. Ҳ. Носирова Лайли образини ҳам саҳнавий, ҳам мусиқий жиҳатдан мукаммаллаштириб борган. Унинг Лайлиси биллурдек тоза ва нафис, шу билан бирга эҳтиросли, исёнкор, иккинчи ижрочи Н. Аҳмедова Лайлини назокатли ва маъюс қилиб гавдалантирган. Шу билан бирга Қайснинг Навфал қизи Жамила ва унинг севгилиси Қосим билан муносабатлари батафсил акс эттирилади. Ибн Салом Навфал сингари олижаноб сиймо сифатида гавдалантириладики, бу Навоий достонидан чекиниш эди. Аммо хотима мантиқли ишланган: илгари Омир қизи Лайли мурдасини кўтариб Қайснинг ёнига қўярди, энди Қайс Лайлининг ёнида жон беради, одамлар қабристонда пайдо бўлган Омирни ҳайдаб соладилар, кўп овозли хор янграйди.

«Лайли ва Мажнун» операси Навоий номидаги опера ва балет театрида 1967 йили қайта тикланади, 1980 йил 30 декабрда эса режиссёр О. Узоқов томонидан янгидан саҳналаштирилади. Аёл билан эркакнинг тенглигига урғу берилади, Қайс (Х. Тоиров, Б. Мустафоев) билан Лайли (Р. Ҳидоятова, Ш. Тўхтабоева) эркин фикрли, исёнкор руҳли шахслар сифатида гавдалантирилади, оммавий саҳналарнинг ишонарли бўлиши, рақсларнинг чиройли чиқишига ҳаракат қилинади.

Шундай қилиб, Хуршид театрлар билан ҳамкорликда «Лайли ва Мажнун» мусиқали драмасини 8 маротаба қайта ишлаган. Ўзбекистонда бу асарга мурожаат қилмаган театр кам учрайди. Барча вилоят театрларида «Лайли ва Мажнун» бир неча маротабадан саҳналаштирилган. Огаҳий номидаги Хоразм вилоят театрида, масалан, 1936, 1952, 1964, 1981, 1991 йилларда режиссёрлар З. Қобулов, В. Фаёзов, Ҳ. Исломов, С. Девонов, И. Ниёзматов томонидан саҳнага қўйилган экан. Истеъдодли, яхши овозли артистларнинг барча бўғинлари ўзларини бу асарда синаб кўрганлар. Мажнун ва Лайли ролларида шуҳрат қозонганларнинг ўзи бир талай: Андижонда Ойсар Иброҳимов ва Қамара Бурнашева, Самарқандда Ш. Бобохонов ва Ойша Мавлонова, Наманганда Муҳриддин Мансуров ва Мукаррама Азизова, Урганчда Ваҳобжон Фаёзов ва Султонпошша Раҳимова, Қаршида Мажит Маматов ва Муҳтарам Носирова, Бухорода Бақо Бафоев ва Назокат Неъматова каби ўнлаб ижрочиларни кўрсатиш мумкин. О. Иброҳимов билан Қ. Бурнашева бош ролларда минг маротаба чиқиб, сўнг шогирдлари Ўринбой Нуралиев ва Маърифат Убайдуллаевага топширишган. Яна Муҳиддин Қори Ёқубов, Лутфихон Саримсоқова, Муроджон Аҳмедов, Машраб Юнусов, Ҳафиза Иброҳимова, Тожихон Ҳасанова каби юзлаб артистлар, режиссёрлардан Етим Бобожонов, Раззоқ Ҳамроев, Аббос Бакиров, Асрор Жўраев, Абдурайим Раҳмонов, Баҳром Камолов кабилар, не-не бастакорлар, дирижёрлар, балетмейстерлар, созандалар «Лайли ва Мажнун» саҳнавий талқинларига ўз ҳиссаларини қўшганлар.

Театрлар «Лайли ва Мажнун»нинг турли саҳнавий нусҳаларига мурожаат қилишган, гоҳ мақом куйлари, гоҳ Т. Содиқов ва Р. Глиэр мусиқаси олиниб, асосан миллий чолғулар дастаси ва баъзан аралаш оркестр томонидан ижро этилган, хорлар, речитативлар сақланган, саҳналаштириш жараёнида воқеалар тарзига, образлар ечимига, боши ва охирига маълум янгиликлар киритилган, ўзгартиришлар қилинган. «Лайли ва Мажнун»ни қайта-қайта саҳналаштириш жараёнида жумҳурият театрида муайян тажриба орттирилган ва ўзига хос саҳнавий анъаналар ҳосил бўлган. Тажриба ёш режиссёр ва актёрлар учун фойдали, бироқ баъзи анъаналар борки, уларни бузмасдан туриб бу соҳада жиддий ўзгариш ясаб бўлмайди. Қайсни чинданам телба, муте қиёфасида кўрсатиш, Лайлини чиройли маъшуқа тарзидагина гавдалантириш, синфийлик нуқтаи назаридан ёндошиб, Омир билан Маҳдини, Ибн Салом билан Қайсни бир-бирига қарама-қарши қўйиш, арияларни ҳаддан ташқари кўп ишлатиш одат тусига кириб қолган. Алишер Навоий ижодини билган, мантиқ асосида ижод қилувчи режиссёр ва актёрлар бундай одатларни бузишга (айниқса, Мажнун ва Лайли образлари талқинида) ҳаракат қилиб келишган.

Лекин том маънодаги янгича талқин 80-йилларда кўзга ташланди. Дастлаб бу иш Муқимий номидаги ўзбек давлат мусиқали театрида бошланди (1982). Саҳналаштирувчи Б. Ихтиёров драматург Ҳ. Ғулом кўмагида пьесани ихчамлаштирди. Декорация (рассомлар Э. Калантаров ва А. Жибоедов), кийим-кечаклар ҳам шартли қилиб ишланди. Саҳна икир-чикирлардан, ортиқча мулозиматлардан холи бўлди. Бутун диққат-эътибор қаҳрамонларнинг руҳий дунёсини очиш, бир-бирига зид қарашлар ўртасидаги курашни ёритишга қаратилди. Оммавий саҳналар ҳам умумлашма тусда берилди. Қайс — М. Салимов телба эмас, балки ақли теран, нозик табъ, эътиқод йўлида фидойи йигит, Лайли — М. Ҳожиматова ҳам муте эмас, ўзига хос исёнкор қиз, вафодор маъшуқа тарзида гавдантирилди.

Шу давр ичида «Лайли ва Мажнун»нинг саҳнавий талқинида вилоят театрларида ҳам баъзи ўзгаришлар рўй берди. Шу жиҳатдан Огаҳий номидаги Хоразм мусиқали драма ва комедия театри саҳнасида яқинда намойиш қилинган «Лайли ва Мажнун» спектакли ибратлидир. Спектакль Алишер Навоийнинг ҳикояси билан бошланади ва якун топади. Аммо энг муҳим ютуқ шундаки, режиссёр И. Ниёзматов бошчилигидаги ижрочилар саҳнавий талқин ривожи йўлида тўсиқ бўлиб қолган одатларни бузиб, Лайли ва Мажнун фожиасининг ижтимоий-психологик илдизларини теран очишга интилганлар. Бош ролларда ўйнаган истеъдодли ёшлар — эру хотин Бахтиёр Омонбоев билан Муяссар Омонбоева муҳаббат туйғусини бутун жозибаси, нашъаси ва аламлари билан акс эттирибгина қолмай, ўз қаҳрамонларининг эътиқод кучини, қатъиятини, тафаккур эҳтиросини тасвирлаб, томошабинларни ларзага келтирадилар. Бунга улар ҳам сўзга, ҳам куйга бирдай масъулият билан таяниш, воқеалар, вазиятлар, ҳолатларга бутун вужуди билан сингиб кетиш орқали эришадилар.

Хуршиднинг «Лайли ва Мажнун» мусиқали драмаси Навоий достони асосида яратилган мустақил асардир. Саҳнада Навоийнинг ўз сўзини, маснавийларини ишга солиш, Навоийнинг Лайли ва Мажнун фожиаси орқали илгари сурган ғояларини тараннум этиш, борингки, фақат Навоийнинг ўзига таяниш, яъни достоннинг ўзини саҳна шаклига кўчириш — келгусининг иши. Зеро, «Лайли ва Мажнун» театр гуруҳлари учун илҳомбахш манба, ҳали очилмаган бадиият, ғоялар, маъниларга бой антиқа достондир.

Муҳсин ҚОДИРОВ,
санъатшунослик доктори, профессор.

МЕЪМОРЛАР УЮШМАСИ БОШҚАРУВИНИНГ ПЛЕНУМИ

Жумҳурият Меъморлар уюшмаси бошқарувининг бўлиб ўтган пленумида Ўзбекистон меъморларининг XIII съездига тайёргарлик кўриш билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди. Бўлажак съездда «Ўзбекистон ССРда жамоат бирлашмалари тўғрисидаги» Қонунга мувофиқ уюшманинг ҳуқуқий мақоми белгилаб олиниши керак.

Пленум Ўзбекистон Меъморлар уюшмаси Низомномасининг лойиҳасини кўриб чиқди ва уни муҳокама қилишни бошланғич ташкилотларга тавсия қилди. Ноябрь ойида ўтказилиши режалаштирилган съездга сайланадиган депутатлар нормаси тасдиқланди.

(ЎзТАГ).

ЧЕТ ЭЛЛАРДА

МАМЛАКАТЛАР • ОДАМЛАР • ВОҚЕАЛАР

СССР ПРЕЗИДЕНТИ ТАКЛИФ ЭТИЛДИ

● МАЪЛУМКИ, яқин кунлар ичида Лондонда жаҳондаги еттита тараққий этган энг йирик саноат давлатлари раҳбарларининг учрашуви ўтказилади. Шу муносабат билан кейинги пайтларда бу анжуманга СССР Президенти М. С. Горбачевни ҳам таклиф этиш лозим, деган ғоя туғилган эди. Бу масалага турли давлатларнинг раҳбариятлари турлича назар билан ёндашдилар. Бироқ Япония бош вазири Т. Кайфу бу таклифга унчалик яхши муносабат билдирмади.

Куни кеча Лондондан келган хабар масаланинг бир қадар ижобий томонга ўзгараётганлигидан далолат берди, дейиш мумкин.

Япониянинг Киодо Цусин ахборот агентлиги Англия ҳукумат манбаларига таяниб, СССР Президенти М. С. Горбачев «еттилар» учрашувига таклиф қилинадиган бўлди, деган хабарни тарқатди. Бироқ, деб таъкидлайди ахборот агентлиги, бу ҳақдаги расмий қарор янаги ҳафтанинг бошларида қабул этилса керак. Совет раҳбарига, деб давом этади Киодо Цусин, кенгашда иштирок этиш пайтида кузатувчи мақоми берилади. У кун тартибидаги баъзи бир масалаларни муҳокама қилишда иштирок этиши мумкин.

АЛБАНИЯДАГИ ВАЗИЯТГА ДОИР

● АП ахборот агентлиги оппозицияда турган Албания демократик партияси раҳбарларидан бири Беришу гапларига таяниб, Тиранадан хабар берди: Албания сиёсий ва ижтимоий доираларида келажак ҳукумати тўғрисидаги масала қизғин муҳокама этилмоқда. Бўлажак ҳукумат турли сиёсий партиялар ҳамда ҳаракатларнинг вакилларидан иборат бўлиши мумкин, деган тахминлар айтилмоқда. Албаниядаги ҳозирги мавжуд тузумга қарши оммавий чиқишлар бўлганидан сўнг таркибида Албания меҳнат партияси аъзолари кўп бўлган Албания парламенти ҳозирги ҳукуматни тарқатиб юбориш тўғрисида қарор қабул қилди. Шу муносабат билан ҳозирги бош вазир Ф. Нано ҳам истеъфога чиқиши мумкин. Янги ҳукумат тузилиши муносабати билан ўртага янги шартлар қўйилмоқда. Бўлажак ҳукумат аъзоси қандай партияга мансублигидан қатъий назар у ҳукуматга аъзо бўлган пайтда ўз партиясидан чиқиб туриши керак. Шунингдек, яқин вақт ичида парламентга сайловлар ўтказиш тўғрисида ҳам қарор қабул қилинди. Бироқ сайлов муддати белгиланмади.

ТАХМИНИЙ МУДДАТЛАР МАЪЛУМ

● СОВЕТ-АМЕРИКА раҳбарлари навбатдаги олий даражадаги учрашувининг аниқ вақти маълум бўлмаса ҳам, тахминий муддатлар тилга олинмоқда. Бундай учрашув июнь ойининг охирлари ёҳуд июль ойининг бошларида бўлиб ўтиши мумкин. Америка Президентининг матбуот котиби Марлин Фицуотер Оқ уйда журналистлар ҳузурида сўзга чиқиб, Америка Президенти СССР Президенти билан учрашиш иштиёқида турибди, деди. Шу муносабат билан Совет ҳамда Америка томонлари қурол-яроғлар устидан назорат қилиш муаммоларини синчковлик билан яна бир карра ўрганмоқдалар.

ЭЛЧИЛАР ЧАҚИРИБ ОЛИНДИ

● ҚУВАЙТ ўзининг Иордания, Судан, Жазоир, Тунис, Яман ҳамда Мавританиядаги элчиларини чақириб олди. Ҳукумат доираларида таъкидланишича, гўё улар «маслаҳатлар учун» чақирилган эмишлар.

Валиаҳд, Қувайт Бош вазири шайх Саад ал-Абдулло ас-Сабохнинг улар билан кенгайтирилган кенгаш ўтказиши кутилмоқда. Шарҳчиларнинг айтишича, Қувайт томонининг бундай хатти-ҳаракатига Форс кўрфазида бўлиб ўтган воқеалар, мазкур мамлакатларнинг уруш пайтида Ироқ томонини олганликлари сабаб бўлди. Агар улар бетараф бўлиб турганларида мақбулроқ иш бўлар эди, деди Бош вазир Абдулло ас-Сабох.

• БУГУН «ЎЗБЕКТЕЛЕФИЛЬМ»ДА •

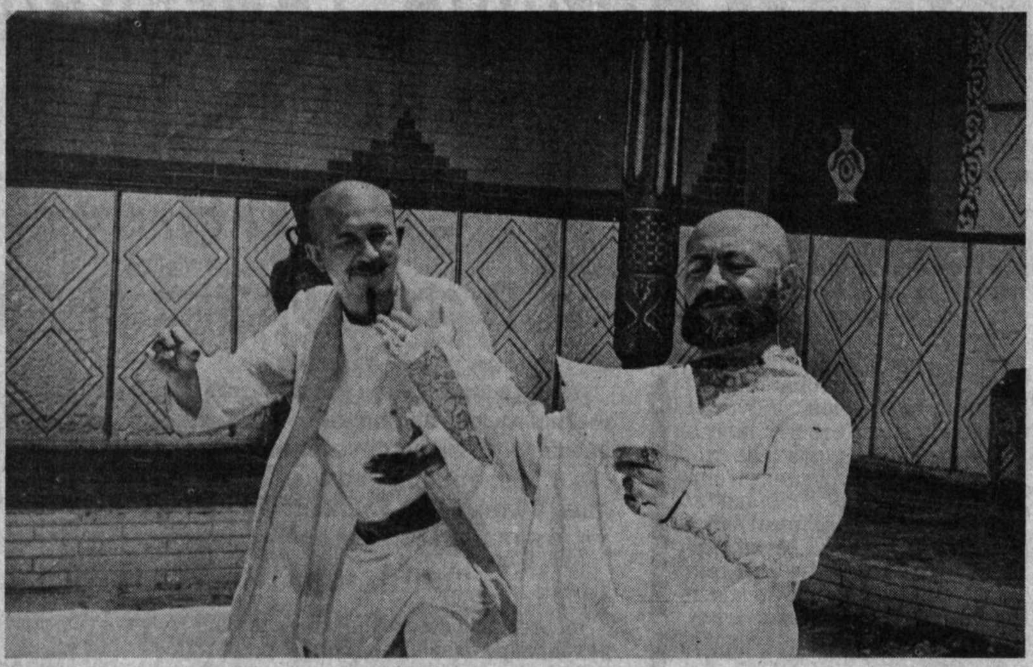

«ЎЗБЕКТЕЛЕФИЛЬМ» студияси ижодкорлари «Ана, яна Насриддин» номли янги фильм яратишди. Унинг сценарийсини А. Белинский ёзди. Мазкур асар яқин кунларда ойнаи жаҳон орқали томошабинлар эътиборига ҳавола қилинади. Суратларда: ана шу асардан кўринишлар. Фильмнинг етакчи қаҳрамонлари ролларида (чапдан) артист Т. Нормуҳамедов ва Э. Давидов; Насриддин — Р. Саъдуллаев.

Сураткаш С. МАҲКАМОВ.

ЁШ ИЖОДКОРЛАР АНЖУМАНИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР Ёзувчилар уюшмасининг вилоят бўлими ва вилоят комсомол қўмитасининг ташаббуси билан Чиноз районидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалигининг 5-бригадаси дала шийпонида ёш ижодкорлар анжумани ўтказилди. Унда вилоятимизнинг кўпгина шаҳар ва районларидан ёш қаламкашлар иштирок этишди. Ижодкорлар дала меҳнаткашларига ўзларининг она-Ватанни улуғловчи, меҳр-муҳаббат ва дўстлик мавзуидаги ижод намуналаридан ўқиб бердилар. Жамоа хўжалигининг бадиий ҳаваскорлари эса куй-қўшиқ ва рақслари билан тўплангаиларга хуш кайфият бахш этишди.

Р. ҚУДРАТОВ.

ЎРГАНИШ ҚИЙИН ЭМАС

Тошкент шаҳар агрегат заводи қошидаги тиббиёт санитария бўлимининг шифокорлари араб тилини ўрганиш истагини билдиришиб, бўлимда ўқув машғулотлари ташкил этиш ташаббуси билан чиқишган эди. Собир Раҳимов район халқ таълими бўлими бу ерга 22-мактабнинг араб тили ўқитувчиси Рухилла Мусахўжаевни юборди.

Машғулотлар бошланганига унча кўп вақт бўлгани йўқ. Лекин ўқувчи-шифокорлар тилни анча-мунча ўрганиб олишди. Улар машғулотларда араб тилидаги «Ислом нури» рўзномаси билан танишиш, уни ўзлари бемалол ўқиш имконига эга бўлдилар.

А. НАБИХЎЖАЕВ.

ЯНГИ ҲАММОМ

«Ленинград» шўро хўжалигида янги ҳаммом ишга тушди. Шўро хўжалиги директори Саъдулла Суннатов ташаббуси билан қурилган бу ҳаммомни 3-механизациялашган кўчма колонна бинокорлари бунёд этишди.

Ҳаммом хўжалик аҳолисига қулайликлар яратди. Унда кир ювиш хоналари, эркаклар ва аёллар сартарошхоналари мавжуд.

Т. ДЎСОНОВ,
Тошкент райони.

Жигаристон:

ДАРДКАШ ДИЛЛИ КИШИЛАР

Халқларимиз азалдан бир-бири билан яқин, аҳил, дўсту биродар. Қувончини ҳам, ташвишини ҳам ўзаро баҳам кўради. Ангрен шаҳридаги Жигаристон қўрғонида рўй берган табиий офат юз берганининг биринчи кунларидаёқ Тошкент районидаги 10-ўрта мактаб жамоаси ёрдам фондига 100 сўм пул ўтказганди. Яқинда жамоа ушбу фондга яна 272 сўм пул ўтказди. Мактабнинг дардкаш дилли ўқитувчилари, ўқувчиларининг бу ҳиммати эътиборга сазовордир.

М. ТУРОБОВ.

ҚЎШНИЛАР КЎМАГИ

Ангрен шаҳридаги Самарчуқ ва Соғлом қўрғонлари аҳолиси ҳам табиий офатдан зарар кўрганларга кўмаклашиш ва фожиа оқибатларини тугатиш учун 200 сўм пул тўплаб ёрдам фондига ўтказдилар. Улуғ Ватан уруши фахрийси Абдураҳим Шерматов табиий офат юз берган жойга бориб, аҳоли номидан жигаристонликларга ҳамдардлик билдирди.

У. ЖЎРАЕВ.

Дилмурод Саидов

Менинг СЎРОВЛАРИМ

Муҳаббатсиз киши одам эмасдир!

НОДИРАБЕГИМ.

1-СЎРОВ

Ҳозирги кунда қайси бир матбуот нашрларини варақламанг, уларда эълон қилинаётган мақолаларнинг аксариятида таниқли шоир, ёзувчи ва олимларнинг чиқишларида айни кунларда жамиятимизда рўй бераётган ўзгаришлар, иқтисодий ҳаётимиздаги муаммолар қаламга олинаётганлигини ўқиш мумкин. Аммо эътибор берадиган бўлсак, кейинги йилларда дунёдаги энг олий туйғу — муҳаббат ҳақида битиклар баҳслар гулхани пасайиб кетганлигини сезиш қийин эмас. Назмимизда ҳам, насримизда ҳам асосий мавзу сиёсий-иқтисодий мавзулар бўлиб қолди. Пушкин, Лермонтов, Есенинларни оҳ урдирган, А. Орипов, Э. Воҳидовни куйлатган. Навоий ва Ҳофизни дунёга танитган «ул ўзи кўҳна нарса, аммо ҳар бир юрак уни янгиловчи» (Ҳ. Тоқтош) туйғу — муҳаббат бугунга келиб анча пинҳоний кайфият касб этиб қолди.

Мен бу билан қалам аҳлига таъна қилмоқчи эмасман, зеро дунёда бошига муҳаббат савдоси тушмаган, унинг кўчасида тентирамаган, унга шеър битмаган киши бўлмаса керак. Шундай экан, ҳар қандай қаламкашнинг уч гапидан иккитасида севги мавзуси борлигига ишонаман. Аммо ўша олий туйғу сабаб ёзилган битиклар, азоблар билан дунёга келган фикрлар тортмаларда унсиз қолиб кетмаслигини истайман. Ваҳоланки, куйлаш учун ишқнинг азобли лаззати жўшқин, сиёсатни эса куйга солиб юрмай, амалга ошириш лозим эмасми?!..

2-СЎРОВ. ТАБИИЙ СЎРОҚ

«Нима учундир кооператив савдо дўконларида ярим яланғоч ёки яланғоч ҳолда илон ушлаб тасвирланган аёллар сурати очиқдан—очиқ тўрт-беш сўмдан пулланишига (фалакнинг гардишини қарангки, кийимсиз тасвирланган аёл 4—5 сўм, кийим кийган ҳолати 1 сўм, 1 сўм 20 т.) кенг йўл берилгану, ярми армон, ярми умид билан битилган ишқий сатрларга эътибор кам, матбуотлар аҳён-аҳёнда чоп этмоқда? Сабаб? Ёки ўша тасвирлар санъат дурдонасими? Ёки ўзбек халқига ёт бўлган яланғоч расмлар бугун бизнинг маданиятимизни гуркиратиш учун хизмат қилувчи воситами? Шундай бўлса, қачондан бери Ўрта Осиё халқининг маданияти аёл кишининг яланғоч танасига муҳтож бўлиб қолди?

Ахир ўша беҳаёлик эмасми, сексуал ҳаётни муҳаббатдек пок туйғудан устун қўйиб қўяётган?

Ўзбек халқида бир нақл бор: «Онангни отангга бепардоз кўрсатма!» — деган. Ҳозирги кундаги яланғоч аёллар тасвири, ғарбдан келтирилаётган ибосиз киноленталар ўзбекдек ориятли халқ юзига оёқ босиш эмасми? Ҳеч замонда халқимиз тарихида болани туғиб, аҳлатхонага ташлаш ёки ҳозир туғруқхоналарда қолдирилаётгани каби бирор ерда қолдириб кетиш ҳоллари, шу бугунгидек очиқдан-очиқ қонунсиз, майиб-мажруҳ гўдакларнинг дунёга келиш ҳоллари бўлганми?

Ўн-ўн беш нафар фарзанди бўлган ўзбекнинг хонадонида одобсиз, аҳлоқсиз бола бўлмаган. Ҳозир 2 ё 4—5 та фарзанди бор оилаларнинг аксари боласидан нотинч, Чунки тарбия оқсоқ, муҳит носоз. Ота-она айбни мактабга, мактаб ўз навбатида ота-онага ағдаради. Ҳар иккиси юз кўришганда, айбдор — замон бўлиб чиқади.

Ҳақиқатга тик қаралса-чи? Бир ҳафта ўқишга келмаган ўқувчи ҳақида синф раҳбари (аксарият) ҳеч қандай маълумотга эга эмас, фақат справка — қоғоз сўрайди. Яна қоғозбозлик. Ота-оналарнинг кўпчилиги мактаб маъмурияти билан доимий алоқада эмас.

95 фоиз мактабга боринг, пионер ишлари хўжакўрсинга, комсомол ишлари эса аъзолик бадали учунгина юритилаётганига гувоҳ бўласиз. 10—15 йил, лоақал беш йил пионербоши вазифасини бажарган бош пионервожатий анқога шафеъ. 17—18 ёшли қизлар, на тажриба, на тушунчага эга қизлар — Пионербоши.

Уларнинг кўпчилиги пионер ишлари қолиб, директор, ташкилотчи, илмий мудирларнинг шахсий дастёрига айлантирилган. Лекин пионер хоналари бўшаб қолгани йўқ. У ерда пионервожатийнинг йўқлигини билдирмай турувчи 7—8, 9—10-синф ўқувчилари ҳамиша топилади. Дарслари ҳам пионер хонасида «Давра столи суҳбати» тарзида ўтаверади. Чорак, йиллик баҳолар эса доимо аъло, мақтов ёрлиқлари муҳайё. Негаки улар шунчаки ўқувчи эмас, фаоллар! (Мабодо олий ўқув юртига киролмай қолсалар, тўппа-тўғри мактаб—жонажон даргоҳга йўл оладилар, бўлғуси пионервожатийлар!).

Тарбия усулини ўзимиз бузиб, яна ёшлардан ўпкалаймиз. Ёки чиндан ҳам ёшлар айбдорми?..».

3-СЎРОВ ЁКИ ИЛК СЎРОВНИНГ ДАВОМИ

6-синф ўқувчиси синфдош қизга севги изҳор қилиб хат ёзди. Бу хат тасодифан ўқитувчининг қўлига тушиб қолди. Ўқитувчи ўқувчини бутун синф олдида изза қилиб: «Дадангга айтайми, уйлантириб қўйсин?» — деди киноя билан. «Гурр» этиб кулги кўтарилди. Кимдир: «Ҳа, куёв» — деб бақирди. Яна кулги.

Ўқитувчи синфни тинчитиб, ўқувчига бақира бошлади: «Ўв тирранча, сенга ким қўйибди яхши кўришни, ундан кўра дарсингни ўқи, бетарбия». Иш шу билан тугамади... Бундай ҳодисага мактабга алоқадор ҳар бир одам дуч келган бўлса керак.

Ахир мактаб ўқувчиси учун севиш, севилиш деган нарса қандайдир даражада таниш-ку! Фақат муҳаббат ҳақидаги тушунчаси тўла эмас. Унинг тушунчасини ижобий ривож топтириш тарбиячининг вазифаси эмасми? Кўча-кўйда ҳеч кимдан уялмай «ачомлашиб» турган ўспирин йигит-қизни кўрсак, жимгина ўтамиз. Лекин билиб-билмай ёзилган ишқий жумла учун ўқувчининг ёқасидан бўғамиз. Чин севги, вафо ҳақида маъруза қилишдан тортинамизу, 16 ёшли ўқувчи қиз ҳомиладор бўлиб қолса, ҳеч иккиланмай муҳокама қиламиз. Дарс маҳалида бирор ўқувчи «Муҳаббат» тўплами (Э. Воҳидов)ни ёки «Мунавварнинг тақдири»ни ўқиб ўтирса, китобни юлқиб олиб, овозимиз борича аҳлоқ нормаларини санаб кетамиз, аммо «Битирув кечаси» зиёфати баҳона қизлар бадном, ўсмирлар жиноятчи бўлиб қолаётган ҳодисаларда эса, синф мажлислари, тарбиявий соатлар протоколларини рўкач қилиб туриб оламиз: «Бизнинг айбимиз йўқ!», деб. Ваҳоланки ўша мажлис, тарбия соатларида интим кечинмаларни изоҳловчи, эҳтиросни тутиб қола олувчи йўл-йўриқлар тўғрисида бирорта мавзу учрамайди.

Оилада-чи? Қиз боланинг кўрки, ҳуснига ҳусн қўшадигани аввалдан соч ҳисобланган. Ҳар ўрими биттадан йигитни боғлайдиган қирқ ўрим сочлар қани? Икки ўримга келадиган сочни топиш мушкул бўлиб қолди. Ота-онаси эса қизининг соч қирқишига йўл қўйиб; яна: «бизнинг қизимиз замонавий, ўргилай!» — деб кўкрак керади.

Ҳой, яхшилар нега қизимиз соч қирқса, замонга тақаймиз, шим кийса, замонга бўйлаймиз, ўғлимиз гапимиздан четласа ҳозирги замоннинг боласи деб индамаймиз. Ахир, бундан минг йиллар аввал ҳам мавжуд бўлган ўша ер, ўша осмон жойида-ку! Қачон ўзбек қизи соч қирқиб, тор шим кийиб кўчага чиққан? Бу замон талаби эмас, онгимиздаги мусасозлик ҳосиласи эмасми?!

Қани у Навоий, Бобур, Лутфий, Фурқат куйлаган, ҳаёлни ўғирлагувчи, сурмасо кўзлар? Кимёвий бўёқлар нигоҳдаги оташни тутиб қолмаяптими?

Қани у шоирлар бир кўришга зор бўлган сутдек тиниқ, гулдек ёниқ чеҳралар? Нафас орқали шунча кимёвий моддаларни еб юрганимиз озми, юз — кўзимизга ҳам чаплаб олмасак? Яланғоч, ярим яланғоч суратлар ўрнига, шарқона руҳдаги суратлар чиқарилса, ҳам нафосат, ҳам маънавиятимиз завқланмасмиди?

Тошкент кўчаларида юрган туркман қизларини кўриб ҳаваси келади одамнинг. Ҳинд аёлларига қойил қолади киши. Ҳиндистон инглиз мустамласида 250 йил яшади. Лекин тилини ҳам, миллий гўзаллигини ҳам йўқотмади. Маданиятини сақлаб қолди. Инглизлар ҳам Оврўпо — ғарб.

Биз эса яхшимизни ҳам, камчилигимизни ҳам Еврўпо билан бўйлаймиз.

Бизни ҳам ҳеч ким мажбурламаяпти ўзлигимиздан чекинишга. Ҳар ким қилса, ўзига қилади, — деган доно халқимиз. Биз арзимаган вақт ичида ўз қадримизни анча тушириб қўйдик. Ўзлигимизни тополмай қолаяпмиз. «Эл мени топгай нетиб, ки мен ўзимни топмасам...» — Ҳазрат Навоий жуда топиб айтганлар.

Биз арзимаган вақт ичида миллий колоритимизга ёт бўлган кўп нарсага кўникдик. Бизни ҳеч ким мажбурламади, ўзимиз кўникдик.

Ҳатто севгидек олий, муқаддас туйғу мавзусини матбуотда чеклаш даражасига бориб етдик. Ҳали вақтимиз, имконимиз етарли, сексуал жараён билан соф муҳаббатни фарқлаб олишга. Бугун ҳам лоқайдлик қилсак, эртага кеч бўлади.

Қизларимиз бадном, ўғилларимиз жиноятчи бўлаверадилар, токи ҳақиқий ишқни англаб етмагунларича.

Муҳаббатни чеклашга уринмайлик, оқибат у бизни тарк этиши, ҳайвоний ҳиссиёт билан алмашиб қолиши мумкин. Ахир «Муҳаббатсиз киши одам эмасдир!» — деб, Моҳлар ойим — Нодира бежиз ёзмагандирлар.

4. ХУЛОСА

Ушбуни ёзар эканман бир лаҳза ўйга чўмдим:

Аждодларимиз ҳам севганлар, севилганлар. Муҳаббат туйғусига ўз муносабатларини билдирганлар. Ҳатто ишқ ҳақида келажак авлод учун қўлланма — пандномa битганлар...

Дарҳақиқат шундай битиклардан бирини Кайковуснинг машҳур «Қобуснома» рисоласидан топдим:

«Эй фарзанд, кишининг таъби латиф бўлмагунча ошиқ бўла олмайди, чунки, ишқ шубҳасиз таъби латифликдан пайдо бўлади... Ғализ таъб ва ялқов киши ҳеч вақт ошиқ бўлолмас...».

Ҳаёлимга Муҳаммад Сулаймон ўғли Фузулийнинг ушбу сатрлари келди:

...Кўзи ёшлуларинг
ҳолин на билсун мардуми ғофил,
Кавокиб сайрини шаб то
саҳар бедор ўландин сўр..
Муҳаббат лаззатиндин
бехабардир зоҳиди ғофил,
Фузулий, ишқ завқин завқ
ишқи вор ўландин сўр».

Яна «Қобуснома»ни варақлайман:

«...агар ошиқ бўлсанг, шундай одамга ошиқ бўлгилки, у маъшуқликка лойиқ бўлсин... токи ҳалойиқнинг тили таъна ва маломатдан боғлангай...».

Анча вақт ҳаёл оғушида қолдим. Ўқувчилик йилларим кўз ўнгимдан ўтди:

«Гаврош»ни, Степан Разин ҳақидаги «Капитан қизи»ни беш-ўн дарс мобайнида қайта-қайта ўқитишган. «Лайли ва Мажнун»ни ярим дарсда, «Фарҳод ва Ширин»ни икки соатда «юмалоқ ёстиқ» қилиб юборганмиз. Бир варақли «Бўрон қуши»ни ёд олиб, таҳлил қилиб иншо ёзганимиз ҳам эсимда.

«Маҳбуб ул-қулуб»ни ярим саҳифадаги баёни билан ўн минутда «билиб олгандик».

Ўзимча ўйлайман:

«Ҳеч бўлмаганда Навоий шеъриятини, Фузулий байтларини, Зебуннисо ғазалларини, Нодирабегим баёзини озгина сабр билан салгина чуқурроқ ўрганиб тушуниб олсак эди, балки тирик етимлар, турли жойларда қолдириб кетилаётган гўдаклар сони бугунги даражада бизни даҳшатга солмаган бўлармиди?

Минг афсуски, шууримизни ёритиб, туйғуларимизни поклашга қодир асарлар дарсликларимиздан жуда-жуда оз ўрин олган. Токи бу ҳолга барҳам бериб, дарсликларимизни шоҳ байту, шоҳ битиклар билан тўлдириш ҳақидаги гаплар амалга ошмагунча қалбимиздаги туйғуларимиз кемтик, истакларимиз юзаки ҳолда қолаверади.

ҲАР ТЎҒРИДА

● Ғарбий Оврўпода уйда энг кўп ўралишиб юрадиганлар французлар экан. Буни аҳоли жон бошига уй шиппаклари ишлатиш сонига қараб ҳисоблаб чиққанлар. Чунончи, «аҳоли жон бошига» ҳисоблаганда Франция аҳолиси бу борада етакчилик қилади, йилига 1,4 жуфт шиппак кияди.

● Қизиққон итальянлар хат ёзишни яхши кўрмайдилар. Телефонда гаплашишга ҳам тоқатлари йўқ. Телеграмма беришни афзал кўрадилар. Ғарбий Оврўпога жўнатилаётган телеграммаларнинг ярми ана шу итальянлардан келади.

● Немислар колбасани ёқтирадиган халқ. Уларда колбасанинг 1456 хили бор.

● Бир француз ҳар йили ўртача 29 номдаги дори-дармонни сотиб олади — бу Ғарбий Оврўпода энг кўп ҳисобланади. Данияликлар эса энг кам дори истеъмол қилади — йилига бор-йўғи 6 хил дори ишлатади.

● Бельгияликлар мушукларни жуда яхши кўрадилар. Бу мамлакатда ўртача олганда 4 та оилага битта мушук тўғри келади. Итларни эса ҳаммадан кўра ирландияликлар севишади — ўнта оиладан 4 таси, албатта ит боқади.

● Сўраб аниқлаш натижаларига кўра АҚШда илмгоҳлар талабаларининг учдан икки қисми имтиҳонларда шпаргалка ишлатади. Улар бундан буён ҳам кўчирмачиликни ташлашмоқчи эмас.

Америкадаги 31 та обрўли олий ўқув юртларининг 6000 талабасидан сўраб кўрилди. Имтиҳонларда ғирромлик қилишда бизнес мактабларининг талабалари олдинда бораётган экан. Ваҳоланки, бу касб эгалари учун ҳалолликдан муҳим нарса йўқ, деб ҳисобланади. Ҳар юз талабадан 87 нафари ҳеч бўлмаса бир марта кўчириб ёзган экан. Улардан кейинги ўринда муҳандислик мутахассисликлари куллиётларининг юқори курс талабалари туради: улар орасида имтиҳонларда муттаҳамлик қилувчилар 74 фоизни ташкил этади.

(«СОБЕСЕДНИК»дан).

Муҳаррир
Н. НАСИМОВ.

ЭЪЛОНЛАР БУРЧАГИ

«Юбилей» Марказий спорт саройида

19—23 ИЮНЬ КУНЛАРИ

«ИБН-СИНО» ИЛМИЙ-ИШЛАБ ЧИҚАРИШ МАРКАЗИ

Ўрта Осиё экстрасенслар уюшмаси вице-президенти, биотерапевт

РАШИД ХУСАИНОВ
(ХУСАЙН табибнинг)

СОҒЛОМЛАШТИРИШ СЕАНСЛАРИНИ ЎТКАЗАДИ

Сеанслар юрак-қон томир системаси хасталиклари, кўз, тери, гинекология касалликлари, аллергия, нафас, бўғилиши, бронхит, бод, қандли диабет, псориаз, соч тўкилиши, уйқусизлик анурез, асаб системаси хасталикларида, шунингдек туз йиғилиши, буйрак хасталиклари, ўт пуфагидаги тошларни даволашда шифобахш таъсир этади, қон таркибини, ички аъзолар ҳолатини яхшилайди, чандиқлар, тиртиқлар йўқолади.

Сеанслар 19, 20, 21 июнь кунлари соат 16 ва 18.30 да 22, 23 июнь кунлари соат 12 ва 15 да

Чипталар спорт саройи кассаларида ҳар куни соат 10 дан 19 гача ва шаҳардаги жамоатчи тарқатувчилар орқали сотилмоқда.

Маълумотлар учун телефонлар: 46-03-12, 46-70-31, 46-07-53.

ОЗИҚ-ОВҚАТ САНОАТИНИНГ ОЛИЙ ТЕХНОЛОГИК БИЛИМ ЮРТИ ЯНГИЙЎЛ ТЕХНОЛОГИК-КОЛЛЕДЖИ

1991—1992 ўқув йили учун қуйидаги ихтисослар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

ОЗИҚ-ОВҚАТ САНОАТИНИНГ ОЛИЙ ТЕХНОЛОГИК БИЛИМ ЮРТИ — ЯНГИЙЎЛ ТЕХНОЛОГИК-КОЛЛЕДЖИ

ИККИ ПОҒОНАДА МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАЙДИ

1-ПОҒОНАДА ўқийдиганлар техникум дастури асосида ўқиб, «техник-технолог» ихтисосини эгаллайдилар.

ЎҚИШ МУДДАТЛАРИ:

9 йиллик маълумотга эга бўлганлар учун 3 йилу 6 ой;
11 йиллик маълумотга эга бўлганлар учун 2 йилу 6 ой;
II ПОҒОНАДА ўқийдиганлар учун ўқув муддати 1 йилу 6 ойга узайтирилиб, олий ўқув юрти дастури асосида ўқийдилар.

Бу поғонани битирувчилар «Кичик муҳандис» ихтисосини эгаллаб, муҳандислик лавозимида ишлаш ҳуқуқига эга бўладилар.

Озиқ-овқат саноатининг олий технологик билим юрти — Янгийўл технологик-колледжи «Кичик муҳандис» ихтисоси бўйича қуйидаги мутахассисларни тайёрлайди:

КУНДУЗГИ БЎЛИМГА

(9 ва 11 синф маълумоти билан, I ва II поғоналар учун)
Ёғ ва ёғ ўрнида ишлатиладиган маҳсулот технологияси (9 ва 11 йиллик маълумот билан). **Ўқиш ўзбек тилида;**
Гўшт ва парранда гўшти технологияси (9 ва 11 йиллик маълумот билан), **ўқиш ўзбек тилида;**
Нон, макарон ва қандолатчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш технологияси (9 ва 11 йиллик маълумот билан). **Ўқиш ўзбек ва рус тилларида;**
Биокимёвий маҳсулотларни ишлаб чиқариш технологияси (9 йиллик маълумот билан). **Ўқиш ўзбек тилида;**
Озиқ-овқат тайёрлаш технологияси (9 ва 11 йиллик маълумот билан). **Ўқиш ўзбек тилида;**
Консерва ишлаб чиқариш технологияси (9 ва 11 йиллик маълумот билан). **Ўқиш ўзбек ва рус тилларида;**

СИРТҚИ БЎЛИМГА

(11 синф маълумоти билан фақат I-поғонада ўқиш учун)
Ёғ ва ёғ ўрнида ишлатиладиган маҳсулотлар технологияси;
Гўшт ва парранда гўшти технологияси;
Нон, макарон ва қандолатчилик маҳсулотлари технологияси;
Консерва маҳсулотлари ишлаб чиқариш технологияси;
Озиқ-овқат тайёрлаш технологияси;
Биокимёвий маҳсулотларни ишлаб чиқариш технологияси;
Вино маҳсулотларни ишлаб чиқариш технологияси.

ЎҚИШГА КИРИШ ТЎҒРИСИДА ИХТИСОСНИ КЎРСАТГАН ҲОЛДА ТЕХНИКУМ ДИРЕКТОРИ НОМИГА ЁЗИЛАДИГАН АРИЗА

КУНДУЗГИ БЎЛИМГА

9-11 синф маълумотига эга бўлганлардан 1 июндан 1 августгача қабул қилинади.
Кириш имтиҳонлари 10 июлдан бошланади.
Ўқувчиликка қабул 15 августгача ўтказилади.

СИРТҚИ БЎЛИМГА

1 августгача қабул қилинади.
Кириш имтиҳонлари 10 июндан бошланади.
Ўқувчиликка қабул қилиш 15 августгача ўтказилади.

ТЕХНИКУМГА КИРУВЧИЛАР ҚУЙИДАГИ ФАНЛАРДАН ИМТИҲОН ТОПШИРАДИЛАР:

Ўрта маълумотлилар: **кимёдан** (оғзаки), **она тили ва адабиётдан** (диктант).
Тўққизинчи синф ҳажмида маълумотлилар: **математика** (оғзаки), **она тили ва адабиётдан** (диктант).
Манзилимиз: 702804, Янгийўл шаҳри, Самарқанд кўчаси, 403-уй.
Телефон: 7-33-24.

«СРЕДАЗЭЛЕКТРОАППАРАТ» ИЛМИЙ-ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ ҚУЙИДАГИ ИХТИСОСЛАР БЎЙИЧА

электр машиналар ва аппаратларни йиғувчи мисгар, токарь, таъмирловчи-чилангар, дастгоҳсоз, симкаш, автоматчи, штампловчи, автомат ва ярим автомат линияларнинг оператори, электр ва газ пайвандчи (меҳнат ҳақи — ишбай-мукофотли); **тўлдириш** (комплектлаш) **бўлимининг омбор мудири, техника назорати муҳандислари, ускуналар бўйича муҳандислар, лойиҳачиларни**

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Корхона ҳудудида сабзавот, озиқ-овқат ва китоб дўконлари, шунингдек сартарошхона ва пойабзал тузатадиган устахона бор.

Корхона ходимлари Қайроққум сув омборидаги дам олиш масканида ҳордиқ чиқаришлари, Чимён ёнбағрларидаги кашшофлар оромгоҳларида ўз фарзандларини соғломлаштиришлари мумкин, шунингдек, қулай ва шинам ётоқхона бор.

Эълонимиз Сизларни бироз бўлса-да қизиқтирган бўлса, қуйидаги манзилга мурожаат қилишингизни сўраймиз: Тошкент шаҳри. Д. Манжара кўчаси, 1-уй, кадрлар бўлими. Телефон 91-29-83.

Тошкент ҳақиқати («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲ: 700000 ТОШКЕНТ, ГСП ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Муҳаррир ўринбосарлари — 335885, 325747, 325748, 337916; масъул котиб — 334808, 325353; масъул котиб ўринбосарлари — 325750; бўлимлар: мафкура — 325778, 337010; қишлоқ хўжалиги — 325647; саноат, қурилиш ва транспорт—325749; маҳаллий Кенгашлар ҳаёти—325733; ижтимоий масалалар — 325556; маданият — 325767; адабиёт ва санъат — 325553; ёшлар ҳаёти, ахборот, ҳарбий-ватанпарварлик ва спорт — 325645; хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; жамоатчи кенгаш қабулхонаси — 334048, 325354; эълонлар бўлими — 325727.

Индекс: 64672.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Буюртма — 5337.

Босишга топшириш вақти — 20.30. Босишга топширилди — 9.30.